

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти**

На правах рукопису

ПАЛЕЦЬКА АЛІНА РУСЛАНІВНА

**ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ
СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ З РОДИНАМИ**

Спеціальність: 012 «Дошкільна освіта»

Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

Робота на здобуття другого (магістерського) рівня

Науковий керівник:
СЕМЕНОВА НАТАЛІЯ ІВАНІВНА,
доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ
Протокол №
Засідання кафедри
Від

Завідувач кафедри

АНОТАЦІЯ

Палецька А. Р. Тема магістерської роботи «Формування основ здорового способу життя старших дошкільників у взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами». Магістерська робота присвячена визначенню та науковому обґрунтуванню ефективних педагогічних умов та методів формування основ здорового способу життя у старших дошкільників та експериментальний перевірку педагогічної технології формування основ здорового способу життя старших дошкільників у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами. Застосовано методи анкетування, спостереження, інтерв'ювання батьків та вихователів для отримання комплексної оцінки умов і рівня сформованості основ здорового способу життя у старших дошкільників.

Результати дослідження підтверджують ефективність впровадженої педагогічної технології, що включає спільну роботу закладу дошкільної освіти та родин, орієнтовану на формування здорових звичок, таких як фізична активність, особиста гігієна і дотримання режиму дня.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, здорова звичка, дошкільник, взаємодія з родинами, педагогічна технологія.

ANNOTATION

Paletska A. R. Master's thesis topic: "Formation of the basics of a healthy lifestyle in older preschoolers through Interaction between preschool educational institutions and families".

The master's thesis is dedicated to defining and scientifically substantiating effective pedagogical conditions and methods for forming the basics of a healthy lifestyle in older preschoolers, as well as the experimental validation of a pedagogical technology for developing healthy lifestyle foundations in older preschoolers through the interaction between preschool educational institutions and families. The research

utilized methods such as surveys, observation, and interviews with parents and educators to obtain a comprehensive assessment of the conditions and the level of healthy lifestyle foundations among older preschoolers.

The research findings confirm the effectiveness of the implemented pedagogical technology, which includes joint efforts of preschool institutions and families aimed at establishing healthy habits, such as physical activity, personal hygiene, and adherence to a daily routine.

Key words: healthy lifestyle, healthy habits, preschooler, family interaction, pedagogical technology.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСІТИ З РОДИНАМИ.....	9
1.1 Аналіз наукових підходів до проблеми людського здоров'я.....	9
1.2 Зміст поняття «здоровий спосіб життя».....	17
1.3 Генеза питання взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї.....	24
Висновки до першого розділу.....	41
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ АПРОБУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСІТИ З РОДИНАМИ.....	44
2.1 Аналіз стану сформованості основ здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку	44
2.2 Педагогічна технологія формування здорового способу життя старших дошкільників у взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї.....	54
2.3 Аналіз результатів дослідження	66
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Актуальність дослідження. Здоров'я є однією з найактуальніших категорій у наш час, що перетворилась на глобальну проблему існування сучасного світу. Майбутнє всієї Землі, кожної країни залежить від усвідомлення цієї цінності, від конкретних зусиль, які будуть спрямовані на збереження та покращення здоров'я підрастаючого покоління.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті визначається пріоритетним завданням турбота про здоров'я молоді, виховання в неї культури здорового способу життя. Задля успішного виконання даного завдання було накопичено значний теоретико-методичний досвід упровадження різних методів і організаційних форм навчання та виховання. У нашій країні у Законі України «Про охорону дитинства», у Державних національних програмах «Діти України» та «Освіта» (Україна XXI століття) та ряді інших документів визначено основні підходи до збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді. Проголошення суспільством необхідності охорони здоров'я та збереження конкурентоспроможності нації можлива лише за умови чіткого осмислення факту, що базові основи якості і тривалості життя людини закладаються ще у дитинстві, а здоров'я дитини дошкільного віку – це поєднання різних характеристик його фізичного, психічного та мольного розвитку, які забезпечують певний рівень його фізичної та розумової працездатності. З такого погляду на здоров'я ми визначаємо дитину як носія резерву здоров'я.

Проблема здорового способу життя була предметом дослідження представників різних галузей знань: соціальної (Л. Жалію, В. Климова, О. Вакуленко), психологічної (В. Климова, с. Шапіро, В. Ананьєв), медичної (Д. Давиденко, В. Волков, П. Половников).

У педагогічних працях ми можемо звернутись до Е. Вільчковського, Н. Денисенко, Т. Дмитренко та інших. У їх працях проблема здорового способу життя розглядалась в контексті підвищення ефективності системи фізичного виховання школярів та дошкільників.

Наприкінці ХХ століття визначився валеологічний підхід до вивчення проблем здорового способу життя дітей, вивчено різні аспекти валеологічної освіти та виховання, виконано чимало експериментальних досліджень з проблеми формування навичок здорового способу життя дітей дошкільного віку а також визначено умови професійної підготовки фахівців з дошкільної освіти щодо виховання у дітей навичок здорового способу життя (І. Брехман, О. Вакуленко, С. Свириденко, Н. Денисенко, О. Іванашко, В. Нестеренко).

Постійне вивчення проблеми здоров'я населення та особливо дітей на сучасному етапі засвідчило, що зусилля держави та системи освіти, спрямовані на розв'язання даного аспекту, не знаходять достатнього усвідомлення та розуміння на рівні сімейного виховання. Постає питання, за допомогою яких методів та форм повинна здійснюватись взаємодія між закладами дошкільної освіти та родинами, для забезпечення формування основ здорового способі життя ще у дошкільному віці.

Отже, актуальність та педагогічна значущість проблеми зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи: **«Формування основ здорового способу життя старших дошкільників у взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами».**

Мета дослідження – визначити та науково обґрунтувати ефективні педагогічні умови та методи формування основ здорового способу життя у старших дошкільників й експериментально перевірити педагогічну технологію формування основ здорового способу життя старших дошкільників у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами.

Задачі дослідження:

1. Проаналізувати стан вивчення проблеми формування здорового способу життя старших дошкільників у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї, а також уточнити науковий зміст ключових категорій дослідження.

2. Визначити критерії, показники та провести діагностику рівнів сформованості навичок здорового способу життя у дошкільників.

3. Оцінити сучасний стан формування здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку через взаємодію закладу дошкільної освіти та родини.

4. Розробити та впровадити педагогічну технологію формування здорового способу життя у старших дошкільників у процесі взаємодії з родинами та перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – процес формування навичок здорового способу життя у старших дошкільників в умовах роботи закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічна технологія формування навичок здорового способу життя у старших дошкільників через взаємодію закладу дошкільної освіти та родини.

Методи, які використано для досягнення мети та вирішення задач:

теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, абстрагування, історико-логічний);

емпіричні (узагальнення, спостереження, бесіди, опитування, педагогічний експеримент);

методи математичної статистики.

Практичне значення отриманих результатів дослідження визначено: запровадженням у практику діяльності закладу дошкільної освіти педагогічної

технології формування навичок здорового способу життя у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї.

Результати дослідження можуть бути використані в масовій практиці дошкільної освіти вихователями, методистами й керівниками дошкільних навчальних закладів, у системі післядипломної педагогічної освіти та в процесі підготовки майбутніх педагогів-дошкільників у вищих педагогічних навчальних закладах різних рівнів акредитації під час вивчення навчальних дисциплін: «Педагогіка дошкільна», «Практикум з дошкільної педагогіки», «Методика співпраці дошкільного навчального закладу з родинами», «Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти», «Здоров'язберезувальні технології в освітньому процесі дошкільного навчального закладу» та інших.

Упровадження результатів магістерської роботи здійснювалося в процесі експериментальної роботи у закладі дошкільної освіти №23 «Дубочок» міста Луцьк.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел .

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСІТИ ТА РОДИНИ

1.1. Аналіз наукових підходів до проблеми людського здоров'я

Результати багатьох досліджень стану здоров'я людей за останні роки викликає тривогу за майбутнє дітей та і всього людства в цілому. Незважаючи на те, наскільки великий потенціал сили і стійкості є в людині, кількість хвороб і інших негараздів, що впливають на фізичні та психічні сили людини стрімко зростає. В публікаціях Д. Чопри та Є. Зеліковскої наведено цікаві результати медичних досліджень, проведених за допомогою радіоізотопів в лабораторії Оак Бридж в Каліфорнії, що свідчать про те, що наш організм постійно розвивається:

- кожні п'ять днів утворюється нова слизова оболонка шлунка, причому найглибший прошарок оновлюється кожні хвилини, коли їжа перетравлюється;
- за п'ять тижнів утворюються клітини шкіри;
- скелет, який виглядає таким міцним, отримує оновлення кожні три місяці;
- атомний склад організму людини змінюється на 98% щороку [69; 225].

Людський організм є складним механізмом, який постійно замінює старі частини новими. Крім того, ми продовжуємо хворіти, навіть у світлі природних умов. Таким чином, ми спостерігаємо постійне зниження рівня здоров'я населення, особливо занепокоєння викликає зниження фізичних даних у

молоді. Аналізуючи проблеми здоров'я, М. Амосов відзначає, що незадовільний стан здоров'я нації, людства пов'язаний з трьома пороками, які притаманні стилю життя людини кінця ХХ століття, а саме:

- накопичення негативних емоцій;
- переїдання;
- недостатня рухова активність (пасивний спосіб життя або «поспішаємо сидячи»).

Аналізуючи педагогічні, філософські та психологічні дослідження, ми можемо дійти до висновку, що людське життя є найвищою цінністю, а здоров'я кожного індивідууму є складовою суспільного багатства. Саме тому, збереження, формування та зміцнення здоров'я дитини – це основний обов'язок батьків та педагогів перед дитиною, родиною та державою. На сучасному етапі найвагомим питанням є формування основ культури здоров'я молодого покоління. Навчаючи дітей самостійно піклуватись про своє здоров'я можна суттєво покращити стан здоров'я нації. Щонайменше десять років будь-яких упущень у розробці ефективних методів зміцнення здоров'я чи формування відповідальності за власне здоров'я у дітей та молоді може призвести до втрати цілого покоління людей, які не мають жодного розуміння в оздоровчому напрямку.

Вихід з такої ситуації полягає в тому, щоб поставити здоров'я на перше місце, відчутти відповідальність за нього, і навчити дітей бути здоровими з перших років життя. Життя людини буде продуктивним, здоровим і тривалим, коли вона поставить здоров'я на перше місце.

Однозначно, сім'я є основним виховним чинником, її школою життя, важливою соціально-педагогічною силою. Сім'я дає поштовх до самостійного життя, і саме тому формування здорового світогляду та здорової поведінки у

дитини насамперед відбувається у сім'ї. у колі родини формуються її особистісні ідеали, уподобання, мотиви, інтереси та життєві звички.

Першочерговим є завдання виховання у дітей потреби у здоров'ї як життєво важливої цінності, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя та формування валеологічної культури особистості («valeo» в перекладі з латинської означає «здоров'я»). За твердженням Е. Вайнера, валеологічна культура — це усвідомлення людиною цінності здоров'я як життєвого пріоритету, що визначає її бережне ставлення до власного здоров'я і до здоров'я оточуючих [36, 64]. Валеологічна культура характеризується рівнем усвідомлення та оволодіння відповідного ставлення до власного тіла, внутрішнього світу та соціального та природного середовища.

Культура здоров'я, яка притаманна певній особистості, тобто стала її власним надбанням, спонукає її до реалізації, розвитку та вдосконалення власних можливостей та включає такі аспекти:

- фізичний – здатність керувати своїм тілом;
- психічний – здатність контролювати своє відчуття, емоції, відчуття та думки;
- моральний – здатність контролювати власну поведінку, процес задоволення потреб відповідно до загальнолюдських норм;
- духовний – здатність контролювати власну поведінку, процес задоволення потреб відповідно до системи ціннісних орієнтацій та духовної спадщини людства;
- соціальний – здатність контролювати взаємовідносини з соціумом, відповідно до морально-етичних та правових норм.

Зважаючи на валеологічну культуру, йдеться про те, що здоров'я є інтегральною якістю повноцінного людського буття. У науковій та публіцистичній літературі є багато визначених понять здоров'я, які описують стан і позицію людини в процесі її життя щодо себе, інших людей, довкілля та Космосу. Вкрай важливо розуміти, що людина не може бути щасливою, повноцінно жити та діяти без здоров'я. Отже, майбутнє людини залежить від здатності зберегти здоров'я. Здоров'я є умовою вільного нормального життя, пов'язаного з системою складних людських цінностей. Ціннісна характеристика здоров'я людини проявляється в усіх сферах її життєдіяльності. Здоров'я є основним засобом фізичного та духовного розвитку, що дозволяє гармонізувати природні та соціальні якості людини. Стан організму та форма життєдіяльності, що забезпечує достатню тривалість, необхідну якість життя та достатню соціальну дієздатність, визначається як категорія здоров'я.

Здоров'я, за визначенням Всесвітньої організації збереження здоров'я, це стан цілковитого фізичного, духовного і соціального благополуччя. У роботах В. Сидорова містяться визначення поняття «здоров'я» як фундаментальної, соціально-філософської категорії, в його авторській картотеці їх налічується понад двісті: це і «фізична активність», і «первинна, невід'ємна властивість людини», «вид гармонії» і «нерозривна єдність природного і соціального, тіла і духу».

В. Казначеев розглядає здоров'я як динамічний процес збереження і розвитку біологічних, фізіологічних і психічних функцій оптимальної працездатності, соціальної активності при максимальній тривалості життя. На сучасному етапі нова концепція здоров'я передбачає стан рівноваги (баланс) між адаптивними можливостями (потенціал здоров'я) організму та умовами середовища (природного, соціального), що постійно змінюються [83].

У роботах С. Волкова, Л. Гаврилюка, Т. Книш, Г. Апанасенка, С. Попова, І. Муравова, В. Сидорова, Ю. Антономова, А. Рогози та ін. розглядаються

фізичне, соматичне, емоційне, духовне, соціальне, психічне та моральне здоров'я. Автори дають визначення поняття «здоров'я» та кожного його різновиду, але ми можемо говорити про умовний поділ цих різновидів, з яких основними, на нашу думку, є фізичне та психічне здоров'я. Психічне здоров'я є основою морального та соціального здоров'я, а фізичне здоров'я є основою здорової особистості. З цієї причини цілком зрозуміло, що зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей та молоді є одним з пріоритетних завдань, котрі повинні бути виконаними, що чітко визначається в багатьох державних документах. Проте виокремлення всіх чотирьох аспектів здоров'я обумовлено потребами сьогодення, визнанням цінності здоров'я як найважливішої цінності індивіда та суспільства й акцентуванням уваги на складових комплексного, інтегрованого феномена здоров'я з метою ефективнішого впливу на процес його примноження та зміцнення.

Фізичне та психічне здоров'я тісно пов'язані. Фізичне здоров'я — це стан, який зумовлюється функціонуванням фізіологічних систем організму (дихальної, серцево-судинної тощо). Психологічне здоров'я — це нормалізація психоемоційної та інтелектуальної сфери. Функціонування нервово-психічних і імунних систем визначає фізичний стан людини, тоді як психічні травми та комплекси є компонентами фізичного нездоров'я.

Виділяючи соціальне здоров'я, автори в основному звертають увагу на те, як особистість взаємодіє з соціальним середовищем, як вона реалізує свої бажання в соціальному середовищі, як вона виконує свої потреби та як соціальне здоров'я залежить від фізичного та психічного здоров'я. Дослідники також вважають моральне здоров'я важливим компонентом духовного здоров'я людини.

Найбільш вдале визначення видів здоров'я знаходимо у публікаціях В. Петленка, С. Попова, Ю. Антономова, А. Рогози, які виокремлюють соматичне, фізичне, психічне, моральне та соціальне здоров'я. Відповідно до цілісного

погляду на феномен здоров'я, визначені складові тісно взаємопов'язані між собою і діють у сукупності, крім цього, дають змогу комплексно визначати стан здоров'я індивіда [10; 167].

Фізичне здоров'я — це рівень росту та розвитку органів і систем організму, який базується на морфологічних і функціональних резервах, які забезпечують адаптаційні реакції.

Соматичне здоров'я — це стан органів і систем організму людини, який базується на програмі індивідуального розвитку, яка опосередкована базовими потребами, які домінують на різних етапах онтогенетичного розвитку. Ці потреби роблять процес розвитку людини унікальним.

Показники соматичного здоров'я людини показують, наскільки добре вони працюють. Це є основою, на якій будується система фізичного здоров'я.

Психічне здоров'я – це стан інтелектуально-емоційної сфери, загального душевного комфорту, який забезпечує адекватну поведінкову реакцію. Такий стан обумовлений біологічними та соціальними потребами та можливостями їх задоволення. Інтелектуальне та емоційне здоров'я є кількістю компонентів психічного здоров'я.

Інтелектуальне здоров'я – нормальне функціонування інтелекту, яке виявляється в розв'язанні різноманітних завдань вербально-логічної та логіко-алгоритмічної взаємодії з середовищем.

Емоційне здоров'я – вміння людини контролювати свої емоційні реакції, поведінку та емоційний стан.

Духовне здоров'я – це сукупність характеристик духовного світу особистості, особистісної потреби у закладенні системи цінностей і якості мотиваційно-ціннісного ставлення до елементів духовної спадщини.

Моральне здоров'я – це сукупність характеристик мотиваційної сфери та сфери життєдіяльності, основою якої є система цінностей, напрямів і мотивів поведінки людини в суспільстві. Моральне здоров'я охоплює духовність людини, яка пов'язана із загальнолюдськими істинами добра, любові та краси.

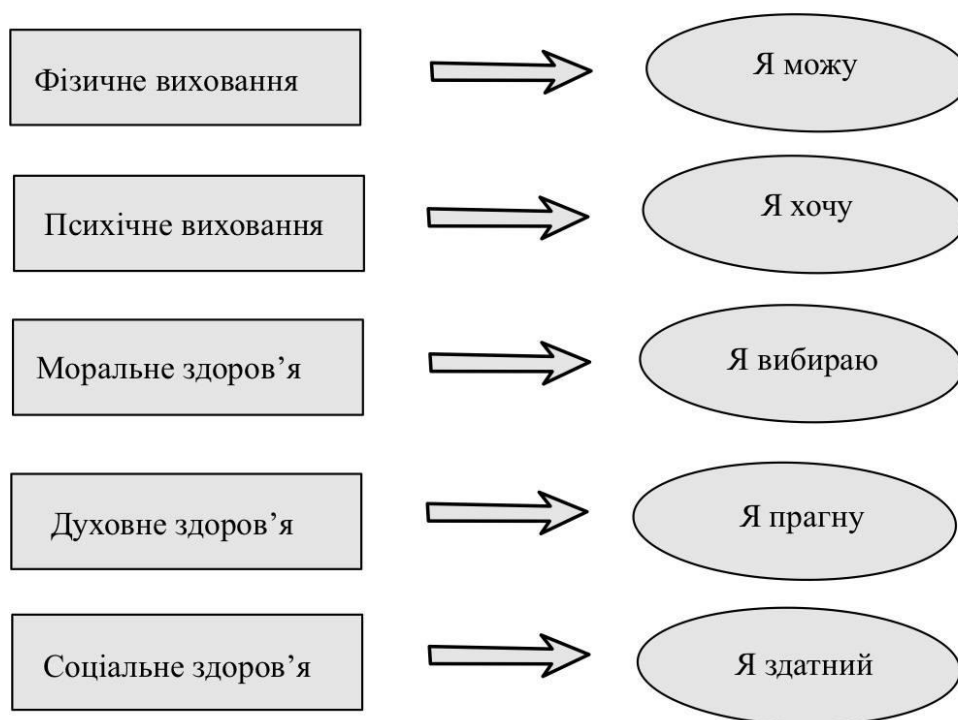

Рис. 1.1 Критерії здоров'я

Соціальне здоров'я залежить від типу та ступеня розвитку економічної, політичної, соціальної та духовної сфери суспільного життя, а здійснюється через тип взаємодії людини з соціумом. Економічні фактори, а також їх стосунки з суспільством, до якого входять сім'я та організація, через які вони взаємодіють, впливають на соціальне здоров'я людини. Ці фактори включають освітні заклади (про утримання освіти), медичні заклади, такі як санаторії, поліклініки, лікарні, діагностичні центри (профілактика та лікування захворювань, охорона здоров'я) та інші організації, від яких залежить праця,

відпочинок. Отже здоров'я як інтегративна якість повноцінного людського життя містить такі складові: фізичне, психічне, духовне та соціальне, що показано на рис. 1.2.

Рис. 1.2 Основні види здоров'я

Згідно з публікаціями С. Попова, умовно можна виділити наступні критерії кожного виду здоров'я: для фізичного — я можу; для психічного — я хочу, для морального — я повинен [63, 9].

На нашу думку, кращим визначенням критерію морального здоров'я є свобода морального вибору (це особистісний, вільний, моральний вибір кожного індивіда, що ґрунтується на особистісній відповідальності), відповідно до завдань морального виховання, спрямованих на засвоєння дітьми основ загальнолюдської моралі та формування у них моральної волі та відповідальності. Відповідність здоров'я людини цим критеріям дозволить їй жити гармонійно, узгоджуючи свої біологічні, психічні, духовні та соціальні лінії.

1.2 Зміст поняття «здоровий спосіб життя»

Впровадження оздоровчої парадигми в систему життєвих цінностей підкреслює, що гуманістична спрямованість життя суспільства очевидно стає все більш важливою. Посилаючись на дослідження І. Беха, можна виділити нову освітню та життєву філософію, яка полягає в тому, що батьки та вчителі перейшли до того, щоб ставити на перше місце розуміння, визнання та сприйняття дитини. Ефективність виховання впливає на особистість через досягнення оптимального рівня здоров'я та розвитку дітей і молоді. Для того щоб лише зберегти той потенціал здоров'я, який закладений до народження дитини, а тим більше примножити його, необхідно, щоб у самих вихователів та батьків було свідоме ставлення до здоров'я дитини, розуміння освітньої парадигми: «Турбота про здоров'я — найважливіший обов'язок кожної людини».

Лише на основі прийняття та розуміння цінності і пріоритетності цього напрямку виховного впливу ми зможемо забезпечити доцільні передумови для залучення дитини до здоров'ятворчого процесу впродовж усього життя. Здоров'я є найважливішою цінністю для особистості — переконує І. Д. Бех. І ця смислова позиція має утвердитися на світоглядному зрізі, причому бути основою світогляду як вихователя, так і вихованця [7-8].

Відповідно до розробленої М. П. Тітофєєвою валеологічної концепції, оздоровче спрямування виховного процесу має забезпечувати не лише формування всіх компонентів здоров'я дітей (фізичного, психічного, духовного та соціального), але й бути важливим компонентом філософсько-гуманістичної життєвої парадигми, що передбачає осмислення життя кожної людини в загальній системі Всесвіту [80]. Головним завданням є виховання у дітей цінності здоров'я як життєво важливої цінності, свідомого бажання вести здоровий спосіб життя та формувати оздоровчу культуру особистості. З іншого боку, ми вважаємо, що оздоровча культура особистості – це не лише оздоровча

усвідомленість, а й постійно змінювані стереотипи поведінки, які формуються на основі основних потреб і переконань, які сприяють бережному ставленню до власного здоров'я та здоров'я інших. Отже, головним ціннісним досягненням будь-якого суспільства є впровадження оздоровчої парадигми в життя кожної людини. Ми глибоко переконані, що прогресивним шляхом будуть іти держави, якщо природна і культурна еволюція людства ґрунтуватиметься на ядрі фундаментальних цінностей, серед яких найважливішими є життя та здоров'я, що становить гуманітарний потенціал як особистості, так і сім'ї, нації, суспільства.

Імперативом сьогодення, твердить професор О. Вишневський, є формування нового типу людини, яка є демократизованою, розкутою, здатною змінювати та удосконалювати власне життя [67]. На основі впровадження ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, враховуючи всю його різноманітність, процес формування особистості, якій притаманні чіткість переконань, наполегливість у досягненні результатів і креативний підхід до розв'язання життєвих ситуацій, буде ефективнішим. Досить яскраву ілюстрацію залежності якості та повноцінності життя людини від її власних вчинків, власної поведінки та ставлення до навколишньої дійсності ми знаходимо у публікаціях Джона Темплтона [45]. Він досить розумно порівнює процес життєдіяльності кожної людини з будівництвом власної домівки, для міцності якої важливі думки, почуття, слова та дії кожної людини. Причому, як стверджує автор, наші дії відіграють важливу роль у цьому процесі:

- думки і почуття є матеріалом для будівництва домівки життя, любові і розуміння;
- слова є інструментами, за допомогою яких можна укріпити ці матеріали;
- лише наші вчинки є тим дієвим будівельним матеріалом, за допомогою якого будуємо дім власного життя.

Відповідно, кожна людина повинна насамперед усвідомити, наскільки міцні та надійні матеріали, засоби та інструменти, які вона використовує, щоб побудувати своє життя міцним, здоровим і плідотворним, а також чи збігаються її думки та судження з її щоденними вчинками та практичними діями.

Відповідно до нових соціальних вимог розробляються нові методи для нового розуміння освітньої мети. Для досягнення цієї мети необхідно навчити дитину дошкільного віку розуміти основні принципи пізнання себе, створення себе та допомоги собі.

Отже, ми переконуємось у тому, що провідним завданням для педагогів та батьків є зміцнення стану здоров'я дітей як найважливішої цінності людського буття. Стратегічною метою такої системи виховання є розвиток життєлюбної особистості, готової до творчої діяльності та поведінки, що відповідає загальнолюдським нормам моралі та забезпечує формування гуманітарного потенціалу українського народу. У зв'язку з цим стає зрозумілою назріла необхідність впровадження гуманістичної парадигми у життя суспільства на основі формування у кожної людини чітких світоглядних позицій, переконань у пріоритетності цього напрямку роботи, будівництва міцного фундаменту життя на примноженні власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Умови життя людини, такі як навчання, праця та побут, добробут і гігієнічна культура, а найважливіше — спосіб життя, який може бути здоровим чи нездоровим, правильним чи хибним, визначають рівень здоров'я людини. Комплексне уявлення про життєдіяльність людини є одним із критеріїв суспільного прогресу і характеризується особливостями повсякденного життя, такими як трудова діяльність, побут, задоволення матеріальних та духовних потреб, участь у суспільному житті, відпочинок і дозвілля, норми та правила

поведінки. Спосіб життя також акумулює в собі комплексне уявлення про життєдіяльність людини.

За твердженням Г. Никифорова, спосіб життя обумовлений соціально-економічними умовами, залежить від мотивів діяльності конкретної людини, особливостей її психіки, стану здоров'я та функціональних можливостей організму. На нашу думку, здоровий спосіб життя можна визначити як життєву реалізацію комплексу оздоровчих заходів, що сприяють гармонійному розвитку особистості, зміцненню здоров'я, забезпечують комфортну життєдіяльність та взаємовідносини з соціумом, успішну самореалізацію та високий рівень працездатності. Не можна не погодитися з твердженням А. Цюся, що здоровий спосіб життя повинен бути не лише засобом досягнення міцного здоров'я, а нормою щоденного життя, важливою потребою людини [86].

Немає сумніву, що метою такого способу життя має бути прагнення до досконалості (фізичної, психічної, моральної, духовної) і суспільного благополуччя. Рівень життя, якість і стиль життя складають три основні категорії способів життя. Рівень життя — це рівень задоволення матеріальних, духовних і культурних потреб людини. Він зазвичай входить до категорії економічних. Комфорт у задоволенні потреб людини визначається якістю життя (переважно соціологічною категорією). Стиль життя (соціально-психологічна категорія) — це тип поведінки, який демонструє людина протягом свого життя. Перші дві групи є суспільними, тоді як остання є персоніфікованою та залежить від історичних, національних традицій і особистих нахилів і переконань. Вона має найбільший вплив на здоров'я особистості.

Здоровий спосіб життя — це активна діяльність людей, спрямована на збереження та покращення свого здоров'я, зміну свого способу життя, оздоровлення, боротьбу зі шкідливими звичками та факторами ризику для здоров'я, подолання інших несприятливих умов життя та формування

психологічної настанови щодо збереження, зміцнення та покращення власного здоров'я та здоров'я свого оточення.

Здоровий спосіб життя передбачає реалізацію основних здоров'язберігаючих передумов:

- наявність особистісно-мотиваційної настанови на реалізацію власних фізичних, інтелектуальних, соціальних і духовних можливостей і здібностей;
- сформованість світоглядних позицій та культури людини, ступінь
- орієнтації на здоров'я та здоровий спосіб життя;
- забезпечення фізичного удосконалення в процесі активної рухової діяльності;
- забезпечення повноцінного, збалансованого харчування;
- дотримання правил гігієни (чистоти тіла і чистоти думок, загартовування тіла і загартовування духу);
- досягнення психічної, морально-духовної гармонії у житті;
- толерантне ставлення до соціального оточення;
- вилучення із власної поведінки шкідливих звичок, пристрастей, помислів (алкоголізм, куріння, наркоманія, лінощі, переїдання, негативні емоції, негативне мислення, малорухливість тощо).

Здоровий спосіб життя спрямований на збереження, збереження та зміцнення здоров'я, а також на повне виконання соціально-біологічних функцій людини. Цей спосіб життя відповідає генетичним особливостям людини та її умовам життя. Ми цілком погоджуємося з твердженням Е. Вайнера, що

бажання людини бути здоровою є найважливішим фактором дотримання здорового способу життя.

Від того, який спосіб життя веде індивід, майже наполовину залежить стан його здоров'я, меншу частку впливу мають генетичні фактори та екологія, і лише на 10% залежить наше здоров'я від медичного обслуговування. Ці дані підкреслюють необхідність власного вибору людиною тих життєво важливих ціннісних орієнтирів у житті і усвідомлення того факту, що ні природні задатки, ні стан екології, ні мережа медичних закладів не в змозі забезпечити достатній рівень здоров'я кожної людини.

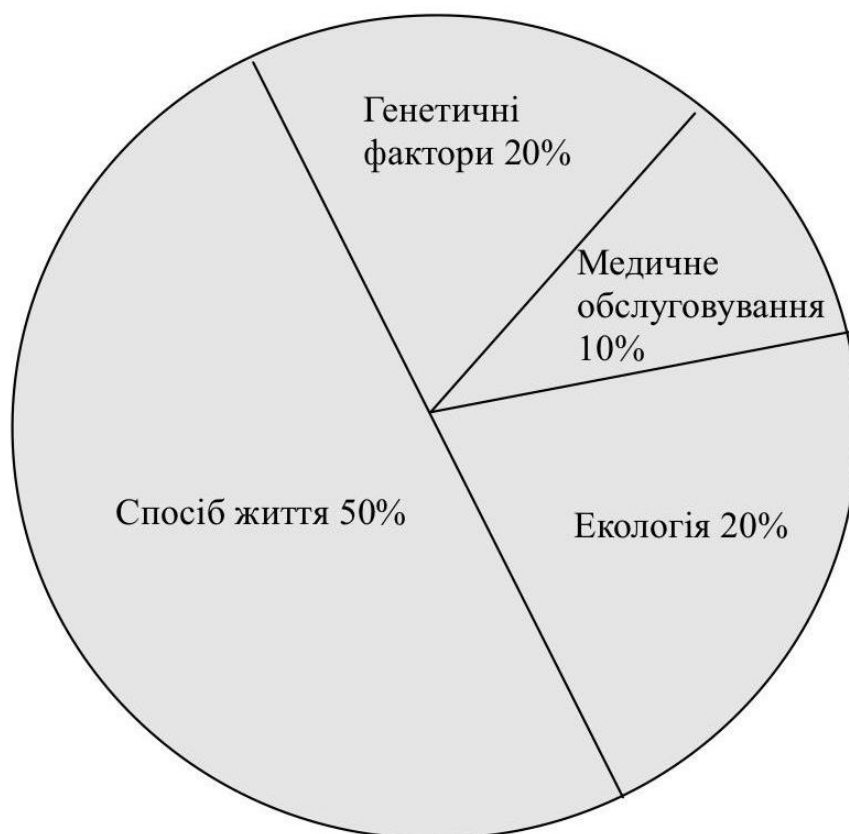

Рис. 1.3 Фактори впливу на стан здоров'я (за даними Ю. Лісичина)

Що треба зробити, щоб здоров'я, крім особистісної, інколи декларованої цінності, стало однією з провідних потреб людини впродовж усього життя? Адже воно набуває актуальності лише тоді, коли ми його втрачаємо. Немає

сумніву, що з ранніх років життя важливо навчати дітей дбати про власне здоров'я та добробут. Як дорослі, ми можемо зрозуміти це і зрозуміти, що немає кого сподіватися. Тому пріоритетом у вихованні стане навчання дітей і молоді жити здоровим способом життя. Звичайно, здоровий спосіб життя передбачає зорієнтованість особистості на збереження, формування та зміцнення власного здоров'я як найголовнішої особистісно-мотиваційної потреби. Цей аспект підкреслює, наскільки важливо навчати дітей у їхньому найближчому оточення, сім'ї, а потім у дошкільних навчальних закладах, школах і вищих навчальних закладах. Дорослі прагнуть забезпечити постійний процес засвоєння цінностей і ідей, які впливають на розвиток навичок, умінь і ставлення кожної дитини до усвідомлення та оцінки власного здоров'я. Це дозволяє дітям приймати мотивовані рішення, спрямовані на здоровий спосіб життя та здорову поведінку. У першу чергу важливо, щоб дитина усвідомила та переконалася, що вона повинна вести здоровий спосіб життя та піклуватися про своє власне здоров'я, а також про здоров'я своїх оточуючих. У дитини слід розвивати прагнення до здоров'я. Ця готовність, на думку В. Петленко, В. Бузунова, має складатися з потреби (хочу) бути здоровим, із здатності (можу) будувати свої стосунки з самим собою і навколишнім світом та рішучістю (буду) жити за природовідповідними законами [15; 45]. Оптимальний рівень здоров'я, ефективний всебічний розвиток, гармонія з природою та суспільством і активна життєва позиція є важливими факторами для повноцінного та ефективного життя.

Ми маємо всі підстави стверджувати, що дитина, насамперед, має рости здоровою, адже здорову дитину легше виховувати, вона швидше оволодіває необхідними вміннями і навичками, краще пристосовується до зміни умов навколишньої дійсності.

Проблема здоров'я дітей є важелем виховної роботи, що здійснюється батьками та педагогами; стратегічною метою виховного впливу на дитину має бути виховання і розвиток життєлюбної особистості, збагаченої знаннями про людину, готової до творчої діяльності та поведінки, що відповідає загальнолюдським нормам моралі. А знання, розуміння і використання на практиці основ здорового способу життя — це три ключових моменти, від яких залежатиме повноцінність, добробут та тривалість життя кожної особистості, цілого покоління та усіх наступних поколінь людей [20].

Насамперед цим мають займатись батьки, які, починаючи планування народження дитини, створюючи сприятливі умови для його входження у світ,

уже несуть відповідальність за його психічне, фізичне та соціальне життя, в тому числі благополуччя та довголіття.

1.3 Генеза питання взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї.

Методологічною й теоретичною основою проблеми взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами вихованців є знання різних галузей наук. Філософи, соціологи, психологи, педагоги різних років трактували поняття взаємодії, розглядаючи його як багатоаспектний процес. Аналіз словникової літератури дозволив окреслити таку етимологію слова:

- взаємо – перша частина складних слів. Відповідає слову «взаємний»: взаємовигідний, взаємовиручка, взаємодія, взаємоперевірка, взаємостосунки, взаємоузгодження [53, с. 121];
- взаємний – який однаково виявляється з обох сторін стосовно один до одного [53, с. 149];
- взаємодія – філософська категорія, що відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість і породження одним об'єктом іншого [81, с. 196];
- взаємодія – процес взаємного впливу один на одного, будь-який зв'язок і відношення між матеріальними об'єктами і явищами. Взаємодія визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи, її об'єднання... [81, с. 70];
- взаємодія – співдія, співдіяння; взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [81, с. 188].

Таким чином, визначення взаємодії можна описати як процес двосторонньої взаємодії, у якому учасники впливають один на одного рівномірно. Багато психологів використовують комплексний підхід до розуміння сутності взаємодії.

Багатосторонній підхід до трактування поняття зумовлений певною мірою тим, що взаємодію визначають за різними ознаками: якість впливу учасників один на одного, види, тривалість тощо. Таке бачення подано О. Степановим: «взаємодія – прямий чи опосередкований вплив суб'єктів один на одного, який характеризується виникненням зв'язків і їх взаємозумовленістю. Це один із факторів згуртування групи і утворення стійкої, відповідної рівню її

розвитку, структури. Дослідженнями встановлено існування таких видів взаємодії, як співдружність, конкуренція і конфлікт. Взаємодія як матеріальний процес супроводжується передаванням матерії, руху та інформації. Вона відносна, відбувається з певною скінченною швидкістю і в певному просторі та часі»[20, с. 52-53].

Дослідник А. Журавльов вважає за необхідне акцентувати увагу саме на цільовій (предметно спрямованій) взаємодії, яка проявляється в спільній діяльності і веде до «формування певної спільності її учасників»[60, с. 27]. Тотожність поглядів відмічається і в О. Анцупова та А. Шипілова [67]. На їх думку взаємодія – це «сукупність процесів впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємообумовленість та зміна стану чи взаємоперехід, а також породження одним об'єктом іншого. Якості об'єкта можуть проявитися і бути пізнаними лише у взаємодії з іншими об'єктами. Взаємодія є інтегруючим чинником, за допомогою якого відбувається поєднання частин у певний тип цілісності – структуру»[67, с. 47].

З точки зору соціальної психології (М. Корнев, А. Коваленко) взаємодія визначається як «аспект спілкування, що виявляється в організації людьми взаємних дій, досягнення певної спільної мети»[72, с. 75]. Взаємодія завжди має інтерсуб'єктивний характер, тобто реалізується як система відносин, головними ознаками якої є:

- предметність (наявність спільної конкретної мети, що зумовлює спільність дій у ході її досягнення);
- ситуативність або регламентованість конкретними обставинами: тривалістю, інтенсивністю, нормами та правилами взаємодії;
- рефлексивність (рефлексивна багатозначність) – можливість для взаємодії бути виявом як суб'єктивних намірів, так і наслідком спільної участі в колективній діяльності;
- експлікованість – можливість спостереження, реєстрації конкретних дій індивідів, суб'єктів взаємодії .

Таким чином, коли учні виконують окреслену ними діяльність, вони обопільно виконують і певні дії, а також планують подальшу роботу, спілкуючись чи обговорюючи досягнення та помилки.

У широкому розумінні визначення поняття представлено в «Енциклопедичному соціологічному словнику»: «взаємодія відбиває характер і зміст відносин між людьми і групами як постійними носіями якісно різних видів діяльності, тобто, відносин, що відрізняються за соціальними позиціями, ролями, і функціями. Взаємодія має об'єктивний і суб'єктивний аспекти. Об'єктивний аспект взаємодії – це зв'язки, які не залежать від окремих осіб, але опосередковують і контролюють зміст і характер їхньої взаємодії. Суб'єктивний аспект – свідоме ставлення індивідів один до одного, що базується на взаємних очікуваннях відповідної поведінки. Це міжособистісні відносини, в основі яких – безпосередні зв'язки між індивідами, що розвиваються в конкретних умовах місця і часу»[34, с. 94].

Таким чином взаємодія повинна бути розділена на діяльність її учасників і наповнена відповідним змістом дій та вчинків, аби даний процес був цілісним. Як зазначає Т. Кравченко «взаємодія передбачає встановлення зв'язків, відносин, продукування взаємовпливів між певними соціальними інститутами»[42, с. 152]. Такими соціальними інститутами в нашому дослідженні є сім'я та дошкільний заклад. З цієї причини наступний опис матеріалу стосуватиметься взаємовпливу цих соціальних інституцій один на одного.

У сучасних державних нормативних документах зазначено: «заклад дошкільної освіти – навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту. Заклад дошкільної освіти задовольняє потреби громадян відповідної території в здобутті дошкільної освіти; забезпечує відповідність рівня дошкільної освіти вимогам Базового компонента дошкільної освіти; створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання; формує у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки; сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психологічному і фізичному розвитку дітей; здійснює соціально-педагогічний патронат, взаємодію з сім'єю; є осередком

поширення серед батьків психолого-педагогічних та фізіологічних знань про дітей дошкільного віку; додержується фінансової дисципліни, зберігає матеріально-технічну базу; здійснює інші повноваження відповідно до статуту дошкільного навчального закладу»(Закон України «Про дошкільну освіту» ст. 11, п. 1-2) [62, с. 8]. Державний стандарт дошкільної освіти, яким є Базовий компонент дошкільної освіти в Україні окреслює таку функцію: «...дошкільний заклад виступає своєрідним посередником між вузьким родинним колом, з якого виходить малюк, і незнайомим світом, до життя в якому він має незабаром прилучитися»[6, с. 6]. «Тим часом, не всі батьки спроможні оволодіти спеціальними знаннями, навичками, вміннями, щоб правильно здійснювати навчально-виховний процес в умовах сім'ї та послідовно розвивати своє педагогічне мислення», – зазначається в Інструктивно-методичному листі Міністерства освіти і науки.

Саме тому перед педагогічними працівниками стоїть важливе завдання – «сприяння духовному зростанню батьків, формуванню в них позитивного ставлення до себе та інших, накопиченню досвіду гуманних взаємин»[6, с. 6]. Виходячи з цього, зазначене питання є актуальним і потребує нагального розв'язання.

На сучасному етапі розвитку суспільства вже не актуальне питання про пріоритетність у виховному процесі інституту сім'ї та суспільних установ. Зрозуміло, що першість все ж належить лише сім'ї та родині. Оскільки сім'я була й лишається основним місцем формування та розвитку особистості дитини, суспільні інституції такі як дошкільні заклади повинні допомагати батькам у правильному впливі на своїх дітей, адже у родинному колі дитина отримує свої перші уроки життя.

Розглянемо питання балансування сімейного і суспільного виховання в історичному аспекті. Визначний давньогрецький філософ Демокріт вважав, що «розсудливість батька є найбільш дієвим наставлянням для дітей»[10, с. 20].

Він вказував на необхідність раннього виховання дітей батьками, з використанням при цьому комплексу методів такого виховання (приклад, вправи тощо). Він розглядав дітей – як об'єкт, а батьків – як суб'єкт виховного процесу.

У Спарті батьки та вчителі співпрацювали в інтересах держави, а не дитини. Думки та почуття батьків не враховувалися; вважалося, що їхніми єдиними обов'язками перед державою є виконання своїх обов'язків Родинні зв'язки розривалися, а витривалість і жорстокість спартанських воїнів широко відомі. З іншого боку, усі члени суспільства, особливо найбільш досвідчені та мудрі, були відповідальними за виховання підростаючого покоління. Вони відвідували гімназії, брали участь у змаганнях і словесних дебатах, і вважали себе відповідальними за виховання молоді, незалежно від того, чи були вони членами родини.

М. Монтень у праці «Досліди» розкриває підхід до взаємодії батьків і педагогів в інтересах дитини. Підхід цей полягає в тому, що батьки, «обираючи їй наставника», мають поставитися «до цього з можливою старанністю» на основі вимог до нього як до педагога, а не людини з «голою вченістю», «туго набитою головою». Однак Монтень не вказує, як з'ясувати, чи має ці якості й уміння майбутній домашній наставник, не говорить, як взаємодіяти з ним, залишаючи це на розсуд батьків. Таким чином, роль батьків у взаємодії, за Монтеєм, має полягати у створенні умов для цієї взаємодії і контролі за нею; роль педагога – у найкращому виконанні своїх педагогічних обов'язків стосовно дитини; роль дитини – в участі у тому, що їй пропонують для виховання і навчання батьки і педагог [10, с. 51].

За Я. А. Коменським, модель взаємодії сім'ї та школи демонструє єдність цілей взаємодії дитини, батьків, школи, вчителів і держави, у кожного з яких є власні інтереси. Я. А. Коменський вважає, що батьки, вчителі та діти, а також держава загалом потребують «правильної постановки» дидактики.

Французький філософ і педагог Ж.-Ж. Руссо у своїй теорії вільного виховання розглядає виховання як єдиний спосіб соціалізації особистості, причому дається це виховання «або природою, або людьми, або речами». Це годувальниця, наставник і вчитель. Батьки віддають дітей у пансіони, монастирі тощо і відсторонюються від їхнього виховання, що призводить до руйнування родинних почуттів, втрати «інтимності між рідними», «суспільство родини не залишає життєвої відради»[23, с. 48]. Саме тому Руссо закликав батьків узяти виховання у свої руки, а не довіряти його «найманцям», здійснюючи на основі «добре спрямованої волі», «необхідності». Батьки повинні свідомо підходити до виховання своєї дитини. З цієї моделі педагог виключений, оскільки він не любить дитину так само, як батьки. Отже, педагог виконує функцію просвітителя батьків, які повинні самі піклуватися про своїх дітей.

В книзі «Лінгард і Гертруда» відомий швейцарський педагог Й. Г. Песталоцці описує взаємодію між родиною та школою таким чином: Гертруда та вчитель – співробітники, одnodумці, радяться один з одним, організують режим у школі, як у родині. Песталоцці наводить приклад опосередкованого впливу вчителя на батьків через жарти та натяки дітей, якщо батьки були винними за невдачі дітей.

На думку Р. Уена, школа, родина та суспільство повинні мати мету і ставити вимоги, які виходять від цілей та інтересів дитини, щоб усі учасники виховного процесу могли співпрацювати в інтересах дитини. Родина виконує домінуючу роль у цьому процесі.

ф. Фребель, організатор першого в Німеччині дитячого садка, вважає, що громадське виховання має вирішальне значення. Діти не можуть отримати повною мірою розвиток, виховання та навчання, якщо вони не відвідують дитячий садок. Насамперед, широковідомі фребелівські «дарунки для ігор» сприяли цьому.

Італійський лікар і педагог М. Монтесорі заснувала свою педагогічну концепцію на цих позиціях. Вона вважала, що родина не завжди позитивно впливає на розвиток дитини, тому соціальний інститут — дитячий будинок, де діти підтримують гармонійний і всебічний розвиток — виконують основну функцію у виховному процесі. У правилах роботи «Будинку дитини» навіть показано, що діти, батьки яких «не виявляють належної поваги до осіб, які працюють у «Будинку дитини» або які своєю поганою поведінкою підривають виховну роботу закладу», можуть бути виключені з нього. Таким чином, М. Монтесорі вважає, що суспільна установа важлива у вихованні.

К. Ушинський, відомий педагог-класик, мав значний вплив на розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки. Він підкреслює, що сімейне виховання має вирішальне значення, від його успіху залежить доля дитини. «Важко виразити словами, - писав педагог, - те особливе, світле щось, що народжується в нашій душі, коли ми згадуємо тепло рідного сімейного гнізда. До глибокої старості залишаються в нас певні сердечні зв'язки з тією родиною, з якої ми вийшли».

П. Лесгафт, відомий педагог, оцінив важливість сімейного виховання. Він вважає, що соціальна освіта не може замінити батька і матір. Вплив сімейних звичаїв на розвиток особистості дитини є надзвичайно важливим. Він зауважує, що не варто переробляти дітей, позбавляючи їх свободи дій: «Вся таємниця родинного життя в тому, щоб дати дітям можливість розвиватися, робити все самостійно: дорослі не мусять нічого робити заради особистої зручності й задоволення, а завжди ставитись до дитини з першого дня появи її на світ, як до людини, з повним визнанням її особистості».

У роботах відомого українського педагога С. Русової, засновника суспільного дошкільного виховання, визначена роль співпраці вихователів дитячих садків з родинами вихованців: «... навкруги в дитячому садку мусить бути усе рідне, що нагадує знайомі хатні обставини з найкращого боку. Дитина

почуває себе вільно; зацікавлена всім, що їй так легко зрозуміле навколо, й працюючи коло різноманітних речей...»[68, с. 39].

Як вважав видатний український педагог В. Сухомлинський, найважливішою роботою кожної сім'ї є творення майбутньої людини. Однак під час радянського будівництва суспільні установи були більш значущі, ніж батьки, щоб виховувати дітей. У дошкільних закладах того часу була робота, а не взаємодія з батьками.

Поряд із цим зарубіжні вчені кінця ХХ ст. акцент ставили на родині як основному інституті впливу на формування особистості дитини. Аналіз поглядів В. Бронфелднера дає можливість визначити карту найближчого оточення дитини (див. схему 1. 3).

Вона включає оточення:

- 1 – дитина – дитина (myself);
- 2 – дитина – сім'я (family);
- 3 – дитина – соціальне середовище (social environment) [60].

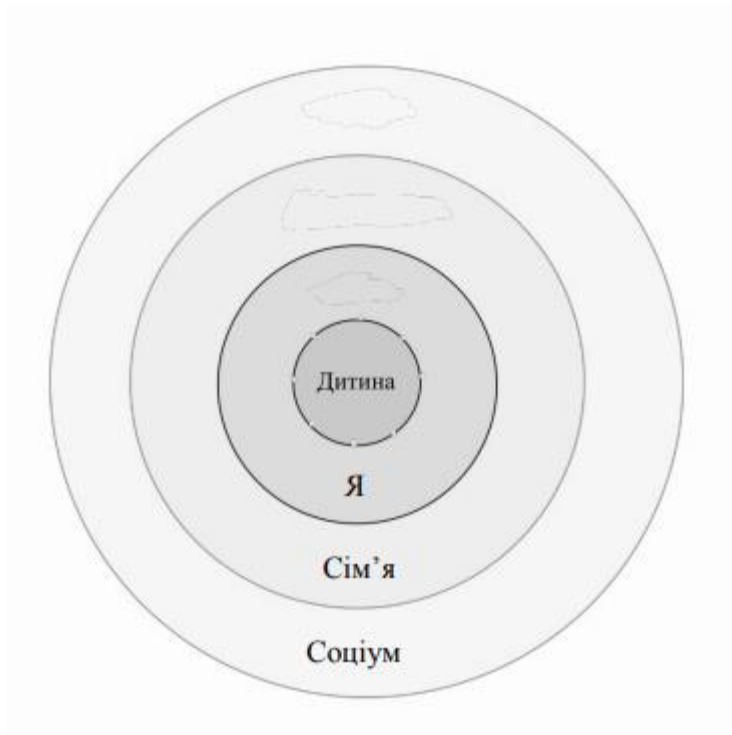

Рис. 1.4 Карта соціального оточення дитини

(за В. Бронфенбреннером)

Таким чином, сім'я відіграє важливу роль у розвитку та вихованні дитини. Д. Олсон і його колеги створили першу модель сімейних відносин. Сутність сім'ї виникає в тому, що кожен із членів сім'ї є особистістю, яка розвивається і впливає на інших, це безпосередньо відображається на дітях.

Сім'ї не є однаковими за рівнем знань, за соціальним станом та ступенем розвитку і виконанням їх функцій. Уперше в роки незалежності України як держави про необхідність саме співпраці з батьками зазначається в програмах навчання та виховання дітей дошкільного віку: «Малютко»(1991 р.) [48] і «Дитина»(1993 р.) [28; 47], де матеріал розподілений за віковими групами (залежно від віку дітей). Серед головних завдань – «показувати батькам їх першочергову роль у вихованні дітей. Розкривати роль дитячих садків як громадсько-державних закладів, «відкритої системи», життя дітей в яких

збагачується за умови широкої участі в їх роботі батьків. Розглянути конкретні форми залучення батьків до життя дитячого садка»[29, с. 179].

Удосконалення змісту взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї розкрито в 2-му виданні програми «Малюток»(1999 р.), де визначено її сутність, принципи, завдання, умови, зміст, форми, етапи та показники результативності [48 с. 276-281]. У програмі «Дитина» співпраця з батьками під назвою розділу «Разом із сім'єю» подається конкретно для кожної вікової групи [28: с. 75, с. 137, с. 204, с. 273].

Питання взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї стало предметом уваги багатьох українських дослідників. В останні роки ця проблема розглядалася в різних аспектах:

- педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї в екологічному вихованні (Н. Кот) [53];
- співробітництво вихователів дошкільних навчальних закладів із сім'єю щодо виховання дошкільників в дусі миру (Т. Пагута) [53];
- використання досвіду сімейного виховання зарубіжної педагогіки (Т. Фінчук) [60];
- здійснення педагогічної просвіти батьків (О. Добош) [51];
- структурні й функціональні міжкомпонентні зв'язки педагогічної культури батьків (Т. Алексеєнко) [1];
- підвищення педагогічної культури батьків (В. Постовий) [60].

Формування педагогічної культури батьків є складовою взаємодії будь-якого суспільного інституту із сім'єю.

Дослідник О. Коберник вважає педагогічну культуру батьків «важливим чинником успішного сімейного і суспільного виховання дітей, їхнього

інтелектуального розвитку та духовного збагачення»[37, с. 190]. Автор визначив «характерні ознаки навчальної та виховної діяльності батьків» серед них: «рівень їхнього інтелектуального і духовного розвитку, глибина знань та обізнаності в різних сферах людської діяльності, конкретні педагогічні вміння, найважливішими з яких є спілкування»[37, с. 190-191].

Українські науковці Т. Алексеєнко, О. Доукіна, К. Журба, Т. Кравченко, В. Постовий, О. Хромова та ін. [1; 42; 84] виділили такі основні компоненти педагогічної культури батьків:

- мотиваційний (спонукання до виховної діяльності);
- змістовний (знання, переконання, погляди);
- конструктивний (способи функціонування педагогічної культури).

Нами буде досліджено питання формування валеологічного сегменту педагогічної культури батьків.

Огляд вищезгаданих педагогічних досліджень дає підставу для окреслення концептуального положення про те, що взаємодія із сім'єю вихованців є важливою та необхідною, а також про те, щоб родина мала систему педагогічних знань. Активна участь батьків у різних справах і заходах, пов'язаних із вихованням і освітою дітей, є єдиним способом досягнення педагогічних умінь. Отже, для того, щоб допомогти сім'ям усвідомити виховання своїх дітей, просувати кращі практики родинного виховання та стимулювати наступність між сімейним і суспільним вихованням, педагоги повинні систематично й активно розповсюджувати і прищеплювати педагогічні знання.

Послідовна і планомірна різнобічна педагогічна освіта батьків передбачає їх навчання як з теорії, так і з практики роботи з дітьми. Робота з батьками має

охоплювати всю сферу розвитку та виховання дитини, висвітлюючи широкий спектр питань. Таким чином, ефективне виконання завдань формування особистості в дошкільному віці значною мірою залежить від взаємодії між дітьми та дорослими, відомими як «педагоги-діти-батьки».

Педагоги повинні виконувати різноманітні завдання, співпрацюючи з родинами своїх вихованців і забезпечуючи педагогізацію знань батьків.

До основних завдань, які реалізуються на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти відносяться:

1. Показувати батькам їх першочергову роль у вихованні дітей.
2. Розкрити роль дошкільних навчальних закладів.
3. Допомогти усвідомити особливості періоду дошкільного дитинства.
4. Залучати батьків до посильної участі в створенні умов для різноманітної діяльності дітей.
5. Познайомити родини зі специфікою розвитку, виховання та навчання дітей раннього та дошкільного віку.

У сучасній освіті основними принципами взаємодії з батьками є такі:

- професійна компетентність;
- діагностичний підхід до родин;
- диференційований підхід до родин;
- орієнтація педагогічної освіти батьків на особистість дитини та її творчий і індивідуальний розвиток;
- індивідуальний підхід до родин.

Активно використовують такі методи вивчення сімей:

- спостереження;
- бесіди;
- виконання дитиною практичного завдання в присутності батьків чи близького дорослого;
- відвідання сім'ї кожної дитини;
- анкетовані відповіді тощо.

Дошкільна педагогіка має достатньо напрацьований інструментарій взаємодії дошкільних навчальних закладів з сім'ями. Це форми і методи співпраці дошкільних навчальних закладів з родинами.

Основним критерієм поділу на форми взаємодії є кількість учасників (див. табл. 1. 1).

Таблиця 1. 1

Класичні форми взаємодії дошкільних навчальних закладів і сім'ї

Індивідуальні	Групові або колективні
<ul style="list-style-type: none"> • індивідуальні бесіди; • індивідуальні консультації; • відвідування сімей вдома; • телефонні дзвінки; • тести; • письмові форми спілкування (листування, щотижневі нотатки, індивідуальні зошити тощо); • папки-пересувки; • час коли дитину приводять та запитують із дошкільного навчального закладу; • доручення батькам, залучення їх до життя дітей в дошкільному навчальному закладі. 	<ul style="list-style-type: none"> • батьківські збори; • лекції, лекторії для батьків; • дні відкритих дверей; • батьківський куточок, стенди, інформаційні бюлетені; • групові консультації; • тренінгові заняття; • виготовлення альбомів, влаштування виставок (фотовиставок); • круглі столи, ділові ігри; • свята, концерти для батьків, конкурси; • клуби батьків; • педагогічні бібліотечки; • ремонт групової кімнати.

Окремою групою Т. Поніманська виділяє ще наочно-інформаційні форми роботи – «виставки дитячих робіт; реклама книг, публікації у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання»[59, с. 425].

Звичайно, цей розділ є умовним, але він досить поширений у дошкільних навчальних закладах. Таким чином, вихователь має можливість співпрацювати з батьками, щоб побудувати з ними довірливі стосунки, засновані на взаємній повазі, визначити, як допомогти сім'ї та дати батькам конкретні поради.

Дошкільні педагоги починають роботу з сім'ями, оцінюючи сім'ю, домашні умови та проблеми з вихованням дитини. Це необхідно, щоб визначити стан сім'ї та її педагогічні знання. Вихователь налаштовує батьків на взаємодію та прагне побачити у дошкільному навчальному закладі «велику родину», вивчаючи психологічний стан кожної сім'ї. Протягом усього періоду перебування дітей у дошкільному навчальному закладі аналіз сім'ї продовжується за допомогою анкетування батьків, тестування, відвідування сім'ї вдома та інших методів.

Відвідування сім'ї є важливою частиною роботи з батьками на індивідуальному рівні. Таким чином, вони забезпечують педагогу можливість взаємодіяти з усіма членами родини, які беруть участь у вихованні дитини, наприклад сестрами, братами, бабусями та дідусями. Такі дослідження сприятимуть спільному баченню батьків і вихователів щодо виховання та розвитку дітей.

Вихователі готують матеріали для колективних консультацій, групових та загальних батьківських зборів на основі плану роботи, індивідуальних бесід з батьками, відвідувань родин і спостережень за поведінкою дітей у групі. Консультації для батьків можуть бути планові або позапланові. На деякі консультації запрошують батьків з усіх груп (наприклад, коли лікар спілкується з батьками щодо порушень постави, дефектів мови або алергій у дітей).

Консультація лікаря, дієтолога та інших фахівців є корисною для всіх батьків. Окремі консультації проводяться для молодих батьків, батьків, які мають одну дитину тощо. Позапланові консультації проводяться за бажанням завідувача дошкільного навчального закладу, вихователя або батьків.

Педагогізація родин також відбувається через консультативну та рекомендаційну діяльність (батьківські збори, усні та письмові консультації, бесіди, практикуми, тренінги тощо), лекційно-просвітницьку діяльність (батьківські лекторії, всеобучі, конференції, педагогічні читання тощо), залучення батьків до освітнього процесу (наприклад, Дні відкритих дверей), участь у підготовці та проведенні свят, розваг, окремих занять, оснащення. Кожен педагог може мати значно ширший спектр заходів.

У дослідженнях цієї проблеми (Г. Беленька, О. Богініч, М. Машовець) зазначається, що процес взаємодії слід будувати диференційовано. Це пов'язано з тим, що у деяких батьків є проблеми з вихованням, які вимагають індивідуального вирішення, тоді як у інших батьків може бути спільний досвід сімейного виховання [10, с. 11-35]. В індивідуальних бесідах батьки з більшим бажанням і відвертістю розповідають про прикраси, які іноді трапляються в сім'ї, про занепокоєння, які викликає поведінка дитини, і про її досягнення. Індивідуальні бесіди можуть проводитися як батьками, так і вихователями. Деякі батьки, які називають себе «свідомими», можуть виступати у ролі помічника вихователя. Вони радо діляться своїм досвідом виховання в родині та допомагають у проведенні різних заходів, таких як ігри для батьків, спільні свята та розваги для батьків і дітей. Передовий досвід родинного виховання педагоги можуть пропагувати в бесідах з іншими батьками, на зборах, через місцеве телебачення і радіомовлення.

Бібліотека дошкільного навчального закладу збирає багато інформації, яка допомагає батькам навчатися. Батьки можуть читати велику кількість педагогічної літератури під час перебування дитини в дошкільному закладі.

Вихователі також можуть спрямовувати та контролювати те, що вони читають. Корисно вести облік літератури, з якою ознайомилися батьки.

Папки-пересувки дозволяють батькам більш глибоко познайомитися з проблемами виховання. Зазвичай вони включають тематичний матеріал, який систематично доповнюється і включає ілюстрації та практичні поради. Розширення доступу до педагогічної інформації, обмін досвідом і залучення батьків до участі в житті дошкільного навчального закладу – це великі можливості, які відкриває робота з колективом батьків.

Таким чином, організовуючи взаємодію з сім'ями, сучасні педагоги використовують як традиційні, так і нетрадиційні (новаторські) форми. При цьому акцент ставиться на інтерактивних методах (під методами розуміють спосіб впливу: наочний, вербальний, практичний –) взаємодії батьків із спеціалістами. Найбільш розповсюдженими нині методами є такі:

- фронтальні та індивідуальні опитування батьків;
- вивчення соціального портрета родин вихованців;
- групові зустрічі у формі «круглих столів», дискусій, диспутів;
- лекторії, семінари;
- організація днів відкритих дверей, днів щасливої родини для батьків;
- активізація діяльності інформаційних корзин, інформаційних скриньок листів, телефону довіри;
- спільне проведення дозвілля;
- цільові та спонтанні бесіди;
- зустрічі з членами сімей вихованців;

- групові зустрічі-практикуми з елементами тренінгу;
- театралізовані вистави для дітей з участю батьків (де батьки виступають як виконавці головних ролей);
- організація конкурсів сімейних талантів;
- складання генеалогічного дерева сім'ї, родинних альбомів;
- наочна пропаганда, консультації;
- організація клубів, ділових ігор тощо.

Групові семінари, практикуми та тренінги є новими та ефективними способами взаємодії дошкільних закладів з батьками. Такі методи роботи включають як теоретичне вивчення проблеми, так і практичні спроби вирішити конкретні педагогічні проблеми. Учні можуть програвати ситуацію батькам. Ефективно працювати разом з дітьми, які мають ті ж проблеми. На цій основі можна детально розглянути подвійність ситуації та визначити позиції дорослого та дитини. Результати тренінгової групи включають низку занять-практикумів. Деякі з них можуть включати творчість батьків і дітей. Заняття, які проводяться з дітьми, спрямовані на розвиток інтересу, уважності до інших членів родини та емоційного зближення сім'ї.

Ділові ігри дають можливість сім'ям творити разом. Вони максимально наближають учасників гри до реального життя, навчаючи їх швидко приймати рішення та виправляти помилки. Ділові ігри мають на меті навчити батьків певним способам вирішення конфліктів у сім'ї. Роль бізнес-ігор може бути розподілена по-різному. Темою бізнес-ігор можуть бути різні ситуації з життя. Як приклад, вони можуть бути спрямовані на взаємодію між батьками та майбутніми першокласниками. Це може відбиватися на їхньому прийнятті нової соціальної ролі, адаптації до шкільного життя, нових домашніх обов'язків тощо. Ділові ігри, що проводяться з батьками, націлені на розвиток їхніх

рефлексивних здібностей, які входять до структури особистісної готовності батьків до вступу дитини до школи і, відповідно, сприяють усвідомленню ними нових освітніх завдань.

Таким чином, вихователі розробляють основні стратегії та тактики взаємодії, допомагаючи батькам вирішувати проблеми сімейного виховання та коригувати вплив соціального середовища. Педагоги, які переходять на принципово нові форми стосунків, досягають успіху: «освітній заклад робить педагогічний процес більш вільним, гнучким, диференційованим, гуманізує стосунки між дітьми, педагогами і батьками; створює такі умови, щоб у всіх учасників виховного процесу виникла особиста готовність відкрити самого себе в якій-небудь діяльності».

Висновки до першого розділу :

- проблема взаємодії є актуальною в багатьох науках, і існує багато визначення цього поняття;
- історико-педагогічна спадщина зарубіжних і вітчизняних наук включає проблему взаємодії сім'ї та виховних інституцій;
- подані визначення сім'ї та дошкільного навчального закладу, які використовуватимуться під час написання дипломної роботи, на основі аналізу нормативно-правової бази та психолого-педагогічної літератури;
- взаємодія — це процес взаємного впливу, співпраці між дошкільним навчальним закладом і сім'єю, який характеризується двосторонньою діяльністю, спрямованою на досягнення поставленої мети: розвиток, виховання та навчання дітей. У нашому дослідженні ця взаємодія розглядатиметься як процес.

- згідно з дослідженням, батьки, які виступають як керівники дітей дошкільного віку, повинні бути обізнаними з основними методами та ідеями гармонійного розвитку та виховання дітей;
- три аспекти педагогічної культури батьків: мотиваційний, змістовний і конструктивний (за В. Постовим) лежать в основі нашої наукової-дослідної роботи щодо взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'ями щодо формування здорового способу життя старших дошкільників.
- сучасні вчителі працюють разом з родинами у багатьох сферах життя. Це є частиною основних положень нормативно-законодавчих документів у галузі дошкільної освіти.
- доцільним є використання різних форм взаємодії з родиною. Індивідуальні форми включають бесіди, консультації, відвідування сімей, доручення батькам тощо. Для групи батьків організуються загальні консультації, групові та загальні збори, конференції, виставки, лекції, гуртки; створюються інформаційні та тематичні стенди, фотографії; проводяться радіопередачі, вечори запитань і відповідей, зустрічі за круглим столом тощо.
- на нашу думку, необхідно створити сучасні засоби взаємодії для навчання учнів здоровому способу життя.
- у нашому дослідженні розглядатиметься валеологічний аспект педагогічної культури батьків, щоб вони працювали разом, щоб створити здорових дошкільників;

- успіх майбутньої держави залежатиме від усвідомлення батьків і того, як вони використовують свої педагогічні можливості для навчання та виховання своїх дітей у взаємодії з дошкільними навчальними закладами.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ АПРОБУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї

2.1 Аналіз стану сформованості основ здорового способу життя у вихованців сучасного закладу дошкільної освіти

У сучасному українському суспільстві є нагальна потреба в зміні точки зору населення щодо власного здоров'я та впровадженні оздоровчої філософії в практику. Основою цих змін має бути філософська система поглядів на світ і місце людини в ньому, природо-відповідні життєві позиції людини щодо світу та самої себе, включаючи власне здоров'я, розробка стратегії буття і створення нового світосприйняття на основі оздоровчої свідомості, яку кожна людина отримує від народження.

Важливо, щоб знання про здоровий спосіб життя увійшли в наш побут, були усвідомлені та впроваджені, а також стали переконанням і мотивацією до дій, які сприяють здоров'ю. Стійка мотивація, навички прийняття здорових рішень, приклад для наслідування та психологічна підтримка є необхідними для створення здорової життєвої позиції людини. У будь-якій системі виховних цінностей основними мають бути такі поняття: пріоритет повноцінного життя та здоров'я; пріоритет фізичного, психологічного, духовного та соціального розвитку; і пріоритет життєвого мети, тобто бажання бути здоровим, визначити власний життєвий шлях і прагнути до ідеалу.

Об'єктивними причинами необхідності формування здорового способу життя у цілісній системі виховних цінностей є:

- погіршення екологічного стану планети як результату згубного впливу людини на навколишнє середовище (забруднення довкілля, слід Чорнобиля, епідемічні катастрофи);
- процеси перебудови суспільно-економічного життя;
- неефективна стратегія нинішньої системи охорони здоров'я;
- незадовільний стан здоров'я населення;
- негативні наслідки науково-технічного прогресу, що призвели до техногенної катастрофи та витіснення моральних принципів буття;
- піратське засилля іноземної масової культури, коли телебачення, комп'ютерні ігри виховують у дітей агресію, ознайомлюють із засобами насилля та руйнації свого здоров'я;
- інтенсивність життя, що призводить до хвороби XXI століття — «хронічної втоми»;
- проблема якості продуктів харчування (пестициди, нітрати);
- низький рівень загальної освітньої культури;
- освітні технології, що ігнорують проблеми здоров'я підростаючого покоління, підміняючи здоров'ятворчу філософію інтелектуалізацією особистості.

Суб'єктивні причини:

- незадовільний спосіб життя (гіподинамія, лінощі, нераціональне харчування, недотримання режиму праці і відпочинку);

- негативні емоції (роздратованість, агресивність, заздрощі, ненависть тощо);
- духовне зубожіння (сплюндрована мораль, нівелювання загальнокультурних цінностей, відсутність ідеалу, критиканство та неспроможність самовдосконалення);
- шкідливі звички (куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин, нерозбірливість у статевих стосунках).

Відповідно до викладених ідей ми хотіли, щоб сучасні батьки знали нові способи розуміння процесів життєдіяльності людини, пріоритетів у її розвитку та становленні, а також сутності здоров'ятворчої філософії та формування здоров'язберігаючої свідомості.

Пропонуючи методичні рекомендації щодо організації життя дитини в родині та виховання її за допомогою стилю життя сім'ї та суспільства, ми пропонуємо всім, хто працює з вихованням, переосмислити стратегію співпраці з дітьми, зосереджуючись на способі життя як системотворчому факторі людського існування.

Чистота думок і помислів, чистота тіла та гармонія стосунків з навколишнім світом, а також чистота вчинків і поведінки мають бути основою для реалізації здоров'ятворчої філософії в життєвій практиці.

У сучасній психології та педагогіці чітко встановлено, що знання є основною характеристикою людини. З іншого боку, зазначається, що дитина не може використовувати всі знання активно в пізнавальній і практичній діяльності. Ось чому до підбору знань, що засвоюються дітьми, повинні бути високі вимоги. Для досягнення здорового способу життя люди повинні мати знання, які допоможуть їм підтримувати власне здоров'я, доглядати за своїм тілом і орієнтуватися в фізіологічних змінах, які відбуваються в їхньому

організмі. Необхідно систематизувати ці знання, щоб підвести дітей до формування узагальнених світоглядних уявлень.

На основі вищесказаного ми визначили критерії, за якими можна перевірити знання дітей знання дітей:

1. Наявність у дітей знань про свій організм (органи, доступні для їхнього сприймання: зовнішні – очі, ніс, рот, вуха, шкіра; внутрішні – серце, нирки, шлунок, печінка).

2. Сформованість знань, умінь і навичок дбайливого ставлення до власного здоров'я.

3. Дотримання дітьми правил збереження і зміцнення здоров'я.

Ми пропонуємо використовувати Базову програму розвитку дітей дошкільного віку «Я у світі» для визначення рівня знань дітей про здоров'я. Відповідно до цього, ми пропонуємо показники здатності дитини оцінювати своє власне здоров'я:

- контролює гігієнічний стан свого тіла та дотримання правил гігієни;
- виконує комплекс вправ для попередження порушень постави та плоскостопості;
- знає про згубний вплив для здоров'я вживання алкоголю, тютюну;
- знає основні частини свого тіла і тіла людини, функції деяких органів;
- має знання про функції шкіри та догляд за нею;
- має деякі практичні навички правильного харчування та культури споживання їжі;
- володіє навичками догляду за обличчям, руками, ногами;
- виконує основні гігієнічні процедури під час умивання;
- має знання про деякі хвороби, про догляд за хворим.

На основі цих даних ми визначили орієнтовні рівні розподілу дітей по групам засвоєння валеологічних знань, які значною мірою впливають на формування основ здорового способу життя.

У першій групі діти знають про будову та функції життєво важливих органів свого тіла, знають правила дбайливого ставлення до власного здоров'я та розуміють, наскільки важливо їх доглядати. Ці діти виявили сильне бажання дізнатися про свій тіло. У своїй поведінці вони свідомо дотримуються правил дбайливого ставлення до власного здоров'я (високий рівень).

Діти в другій групі в основному дізнаються про будову та функції життєво важливих органів свого тіла, піклуються про своє власне здоров'я та розуміють, що їх потрібно доглядати. Ці діти виявили сильне бажання дізнатися про свій організм. У своїй поведінці вони свідомо дотримуються правил дбайливого ставлення до власного здоров'я (достатній рівень).

Третя група: діти, які входять до цієї групи, мають елементарні знання про те, як органи виглядають і виконують свої функції. Вони також знають певні правила дбайливого ставлення до власного здоров'я та проявляють інтерес до вивчення свого тіла. Діти діють відповідно до певних правил дбайливого ставлення до свого здоров'я, коли їм нагадують дорослі (середній рівень).

Діти в четвертій групі мають поверхове уявлення про організм людини. Ці діти не знають правил обережного ставлення до свого здоров'я. Діти мають бажання дізнатися про свій організм, але вони не можуть конкретизувати ці бажання. У присутності дорослих вони дотримуються певних правил гігієни.

Зважаючи на вище сказане, слід зазначити, що формуючи у дошкільників здоровий спосіб життя, на основі теоретичних знань, необхідно, формувати практичні вміння та навички :

- гігієнічному догляді за тілом, його частинами, органами;
- загартуванні, виконанні гімнастичних рухів; засвоєнні культурно-гігієнічних навичок в їжі;

- правильному харчуванні;
- приготуванні відварів трав, морсів, оздоровчих чаїв;
- спілкуванні з дорослими і товаришами;
- проявах доброти, уваги, милосердя, чутливості до інших людей і дітей;
- самостійному урегулюванні збудженої поведінки;
- користуванні правилами особистої безпеки, дорожньо-транспортного руху, наданні першої допомоги собі та іншим людям при травмах і отруєннях, підвищенні температури, головному болі;
- використанні музики, танців, художнього слова, художніх картин, кольору, рухливих і пальцевих ігор, мімічних і пантомімічних вправ, хореографічних етюдів в особистому оздоровленні;
- спілкуванні з рослинами, тваринами, користуванні їх природною силою, догляді за ними;
- організації самостійного життя дома без дорослих .

Нами було проведено спостереження за поведінкою та діяльністю дітей, щоб вивчити, як зараз розвивається здоровий спосіб життя. Ми хотіли дізнатися, чи використовують діти знання про будову тіла в різних видах діяльності, для цього використали такі питання:

Чи володіють дошкільники навичками самостійно проводити гігієнічні маніпуляції?

Чи допомагають діти своїм одноліткам запобігати захворюванням?

Чи сприймають вони загартувальні процедури?

Чи пояснюють вихованці, чому важливо виконувати режимні моменти?

Чи користуються діти добрими словами, коли спілкуються з однолітками?

Чи розповідають діти про сімейні практики здоров'я?

Результати спостережень показали, що діти в основному знають будову тіла в образотворчій діяльності, граючи в сюжетно-рольові ігри «Лікарня», «Перукарня», «Ательє» та виконуючи гігієнічні процедури. Діти зазвичай називають тільки зовнішні органи та частини тіла, не згадуючи внутрішні: «Не кричить так голосно, бо вже вуха від вас болять!» (Аліна К., ЕГ), «Мені в око мило попало!» (Віктор В., ЕГ) або «Я малюю ляльці руде волосся».

Більшість дітей без нагадування миють пуки після прогулянки, але коли вони повертаються в дошкільний навчальний заклад, забувають це зробити перед прийняттям їжі. Невелика кількість дітей розчісує волосся, прополіскує рот після їжі і вмивається після сну. Це свідчить про те, що у них не вистачає навичок самостійно виконувати гігієнічні процедури.

Діти люблять давати одноліткам поради, щоб запобігти захворюванням: «Артем, не їж снігу, тому що буде ангіна»(Іринка Р., ЕГ), «Дмитро, не облилуй пальці, бо заведуться глисти»(Кіра С., ЕГ). Однак їхні поради дещо однакові. Діти не знають причин більшості дитячих хвороб.

Згідно з спостереженнями, настрої дітей під час загартувальних процедур залежить від того, як вихователя поведуться. Вихованці виконують загартувальні процедури із задоволенням, якщо педагог зацікавлений і оптимістичний. Невелика кількість дітей проявляє ініціативу щодо проведення загартувальних процедур, якщо вихователь не пропонує розпочати їх. Це означає, що більшість старших дошкільників не вважають загартування необхідним.

Протягом дня вихованці часто обґрунтовують важливість виконання режимних моментів: «Вадим, вдень обов'язково треба спати, а то будеш погано рости»(Марійка П., ЕГ). Діти часто просто говорять речі, як: «Треба кожного дня вчасно їсти», «Не можна весь час займатися, треба також і гратися», «Дітям потрібно лягати спати о дев'ятій годині вечора» тощо, показуючи, що вони звикли до режиму дня, але не намагаються пояснити його частини.

У дослідженні було виявлено, що діти рідко використовують добрі слова, такі як «будь ласка», «дякую», «вибачте», «можна допомогти?» тощо, коли спілкуються з однолітками. Діти часто кажуть: «Сергію, дай мені машинку, ти вже награвся!» (Миколка Т. – ЕГ), або «Маша, я тебе не чіпала!» «Не кричи на мене!» (Ліза З. – КГ). Це свідчить про те, що звичне культурне звертання один до одного відсутнє в групах і сім'ях.

У процесі оздоровлення діти іноді говорять про те, що роблять дома з батьками. На вихідних Назар В. каже: «Ми завжди робимо зарядку з татком» і «Ми дома спимо при відкритих кватирках, щоб заходило чисте повітря». Незважаючи на це, більшість дітей, які беруть участь у цих дискусіях, говорять протилежне: «А мої батьки люблять довго спати на вихідних» (Олексій Л., ЕГ) або «Моя мама не дозволяє відкривати вікно на ніч, щоб я не захворіла». З вищесказаного можна зробити висновок, що в багатьох родинах відсутні звичаї, які сприяють оздоровленню.

Таким чином, спостереження дають підстави вважати, що діти з КГ і ЕГ знають про будову тіла. Але гігієнічні навички та уявлення про загартування організму недостатньо розвинені. Для дітей важко пояснити, наскільки важливо дотримуватися режиму дня. Дошкільники не демонструють необхідної культури спілкування в стосунках з однолітками та рідними.

Була проведена бесіда на тему «Як вирости здоровим?» з вихованцями КГ і ЕГ, щоб визначити рівень обізнаності дошкільників і їх бажання розвивати, зберігати та зміцнювати власне здоров'я. На ці запитання діти дали відповідь:

Яку людину можна вважати здоровою?

Які органи вашого тіла ви знаєте?

Які причини вимагають розуміння роботи органів?

Які предмети для догляду за тілом ви можете назвати?

Які причини вимагають тримати тіло в чистоті?

Які дитячі захворювання ви знаєте?

Які причини сприяють запобіганню захворюванням?

- Які переваги мають сонце, повітря та вода для здоров'я людини?
 Як ви сприймаєте загартування?
 Як ваші родини проводять вихідні?
 Чому потрібно піклуватися про старших членів родини?
 Які елементи вашого режиму дня ви знаєте?
 Що означає дотримуватися режиму дня?
 Чи справді стосунки з іншими людьми впливають на здоров'я людини?
 Чи є причини, чому люди повинні добре ставитися до інших і підтримувати дружні зв'язки з рідними?

Відповіді на запитання оцінювалися за 4-бальною системою, відповідно до критеріїв, поданих у табл. 2.1.

Таблиця 2.1
Критерії оцінки відповідей дітей

Кількість балів	Якість відповіді дитини
3	Відповідь повна. Дитина пояснює свою думку, наводить приклади.
2	Відповідь неповна. Дитина дає пояснення після нагадування дорослого.
1	Відповідь коротка без пояснень.
0	Відповідь відсутня.

Загальна сума балів за бесіду:

45 – 40 балів – В – високий рівень;

39 – 29 балів – Д – достатній рівень;

28 – 15 балів – С – середній рівень;

14 і менше балів – Н – низький рівень.

Таким чином, результати бесіди показали, що сформованість навичок здорового способу життя у дошкільників переважає середній рівень у 34% КГ і

36,7% ЕГ. Незначна кількість дітей становить 20% (КГ) і 18,9% (ЕГ). Таким чином, діти знають багато про те, як працює тіло, як доглядати за ним, як бути здоровим тощо. Тим не менш, у дошкільників ще не сформована здатність спонукати інших до здоров'язбережувальних дій. На нашу думку, це пов'язано з тим, що діти не дуже усвідомлюють важливість збереження та зміцнення здоров'я.

Дослідження, яке ми провели, показало, що будь-яка частина навчального процесу повинна включати заняття з виховання здорового способу життя, такі як прогулянки, гігієнічні процедури, заняття з мовлення, фізична культура, малювання тощо. Ми вважаємо, що вихователям дошкільних закладів потрібно забезпечити, щоб діти отримали власний досвід. Украй важливо, щоб це був переважно позитивний досвід як життя в колі сім'ї, так і під час спілкування в групі дошкільного закладу, щоб діти навчилися жити в гармонії з собою та світом.

Під час роботи з дітьми з курсу валеології педагоги повинні використовувати досвід народної педагогіки та народної медицини, а також інформувати дітей про традиції та звичаї народу.

В програмах виховання та навчання дошкільників, які використовують вихователі, не розглядаються проблеми людського тіла, необхідність піклування про власне здоров'я, здоров'я своїх рідних і навколишнього середовища, всупереч тому, що вкрай важливо навчити дітей основам анатомії, гігієни, техніки безпеки, настрою та стану здоров'я.

На даний момент не існує чіткої системи навчання дітей валеології, а також не використовуються належним чином існуючі форми та методи роботи з дітьми, батьками та вихователями. У результаті рівень знань вихованців, рівень підготовки вихователів і рівень обізнаності батьків щодо формування відповідального ставлення до здоров'я залишаються середніми. Це пов'язано перш за все з тим, що у планах навчально-виховної роботи практично відсутні заходи валеологічного характеру, теми, які розглядаються, завдання, які

виконуються, і немає логічного зв'язку між темою заняття з валеології та її закріпленням у різних видах діяльності, які виконуються в повсякденному житті.

Ми впевнені, що розуміння дітей про власне тіло та догляд за ним впливає на їхнє розуміння того, що потрібно для нормального життя людини, і, як наслідок, на свідомий вияв турботи про своє життя. Це дозволяє нам зробити висновок, що цілеспрямоване навчання необхідне для надання батькам, вихователям і дітям відповідних знань.

Батьки завжди хочуть, щоб їхні діти були щасливими, життєрадісною та успішними, і здоров'я дитини є основою для цього бажання. Фізичне, психічне, духовне (моральне) та соціальне здоров'я складають універсальну цінність здоров'я як абсолютної, суспільної, сімейної та індивідуальної цінності. Набагато більше шансів, що немовля народиться здоровим і щасливим, коли його чекають з любов'ю та радістю.

Нещодавно події, пов'язані з вихованням підростаючого покоління, показують, що як батьки, так і переважна більшість педагогів теоретично розуміли поняття «здоров'я» лише як фізичний стан людини. Насправді дуже мала кількість дорослих здатна забезпечити повноцінний фізичний розвиток дитини та взяти на себе відповідальність за її здоров'я. Основною причиною такого стану речей є недостатня обізнаність батьків щодо пов'язаних між собою факторів здорового способу життя, вікових характеристик дітей на кожному етапі їх розвитку, основних факторів здорового способу життя та механізмів взаємодії з підростаючою особистістю. В наступних параграфах ми розглянемо саме ці механізми взаємодії.

2.2 Педагогічна технологія формування здорового способу життя старших дошкільників у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї

Концептуальне положення дослідження: «Формування основ здорового життя дитини буде ефективно відбуватися у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю», впливає з аналізу психолого-педагогічної літератури щодо теми дослідження, яка вказує на те, що батьки повинні отримувати різноманітну освіту регулярно та планово.

Результати констатувального експерименту показали, що впровадження педагогічних технологій, які сприяють розвитку здорового способу життя в контексті взаємодії закладу дошкільної освіти та родини, є ефективним.

Мета формувального експерименту полягала в наступному: розробка та експериментальна перевірка педагогічної технології для формування здорового способу життя у взаємодії закладу дошкільної освіти і родини з урахуванням когнітивних, мотиваційних і діяльнісних компонентів педагогічної культури батьків щодо формування основ здорового способу життя дошкільників; розробка та експериментальна перевірка педагогічної технології для формування здорового способу життя у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти і родини.

Мета нашої педагогічної технології полягає в тому, щоб допомогти дітям жити здоровим способом життя та створити для них ідеальні умови, щоб вони могли розвиватися та досягати свого повного потенціалу. Коли враховується суб'єктивний досвід дитини, освіта будується на партнерських стосунках між дорослим і дитиною. Вважаємо за доцільне, крім основних характеристик створеної нами технології, розкрити методи розробки її структури.

Усі різноманітні цілі та завдання педагогічної діяльності представлені в цільовій частині. Смісл, який включається як у загальну мету, так і в кожне конкретне завдання, зміст, який необхідно засвоїти, відображається в змістовному компоненті. Процес діяльності включає взаємодію педагогів і вихованців, їх співпрацю, організацію та управління процесом. Результативний аспект описує зміни, які відбулися порівняно з поставленою.

Першим кроком на підготовчому етапі дослідження було розроблення структури педагогічної технології є формування здорового способу життя дитини старшого дошкільного віку процесі взаємодії дошкільного закладу і сім'ї. Технологія розглядається нами як педагогічна система, що вміщує такі основні структурні компоненти:

- цільовий;
- змістовий;
- процесуальний;
- результативний.

Структуру педагогічної технології формування здорового способу життя дитини старшого дошкільного віку подано у вигляді схеми (див. рис. 2.1).

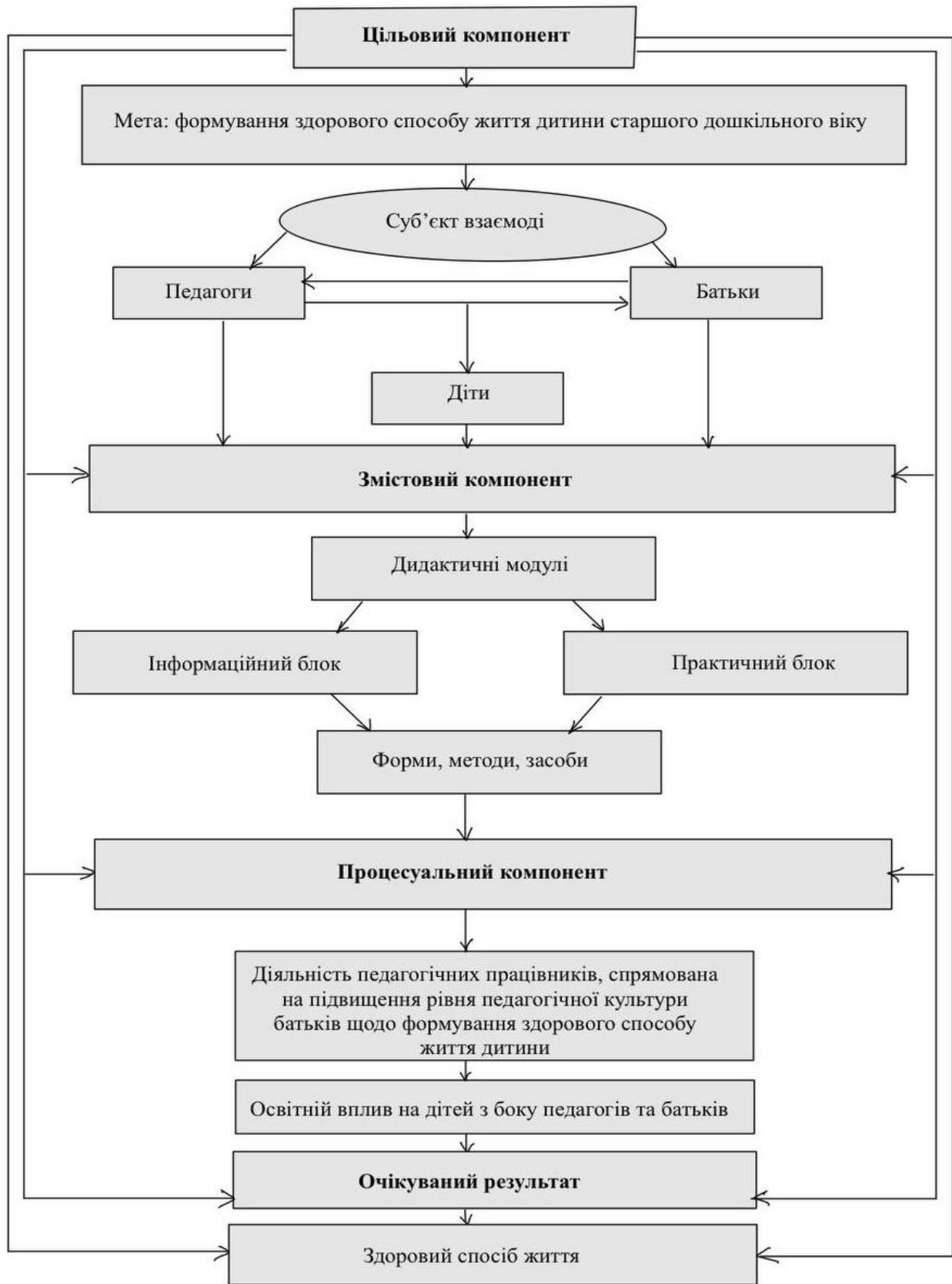

Рис. 2.1 Структура педагогічної технології формування здорового способу життя дитини старшого дошкільного віку у взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї

Більш детально взаємодію між учасниками процесу формування основ здорового способу життя на рис. 2.2.

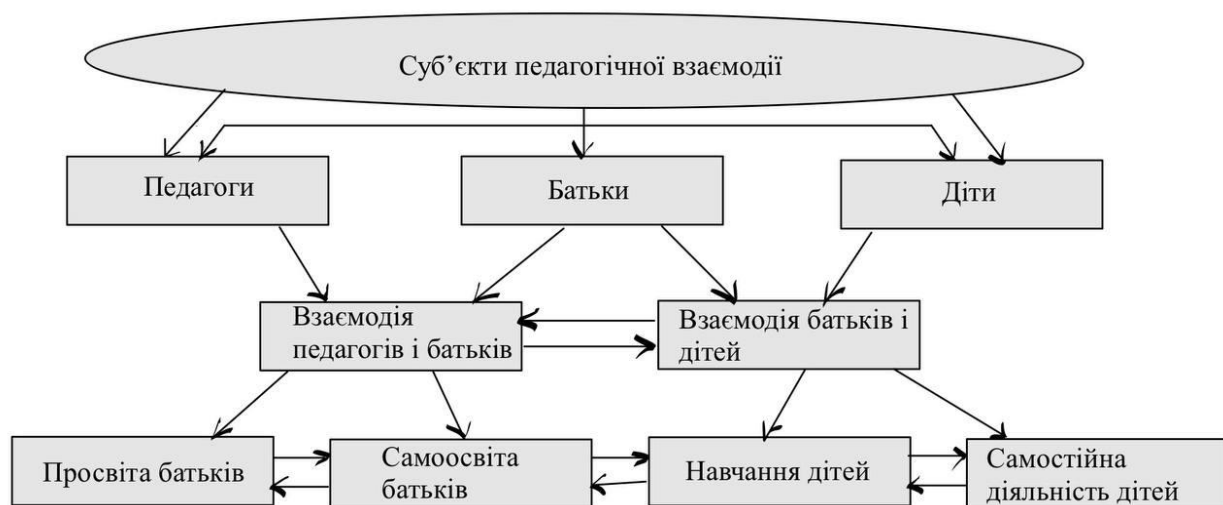

Рис. 2.2 Взаємодія суб'єктів освітньої діяльності у процесі застосування педагогічної технології

У педагогічній технології формування основ здорового способу життя старшого дошкільника враховано сучасні підходи до розвитку, виховання і навчання дошкільників, заявлені у Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»: «...закладання основ його (компетентності (розвиток досвіду, який допомагає дошкільникові розв'язувати проблеми у незвичних умовах, здобувати нову інформацію, набувати мобільності; формування здатності діяти адекватно, конструктивно, ефективно в різних життєвих ситуаціях; виховання вміння приймати свідомі рішення, задовольняти свої соціальні та індивідуальні потреби)» [9, с. 7]. Визнано необхідність побудови навчально-виховного процесу на основі діалогу дитини й дорослого, включенні в цей процес батьків, урахування специфіки впливу сім'ї на всебічний розвиток дитини.

Основою авторської програми Л. Лохвицької «Про здоров'я треба знати, про здоров'я треба дбати» є запропонована педагогічна технологія для формування здорової особистості дитини. Технології враховують, як батьки

допомагають своїй дитині розвивати здорову особистість, а також власну здорову особистість дошкільника (когнітивні, мотиваційні та діяльнісні).

Таким чином, «Педагогічна технологія формування основ здорового способу життя у процесі взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї» складалася з семи взаємопов'язаних дидактичних модулів (ДМ):

1. «Про будову тіла людини».
2. «Чистота – запорука здоров'я».
3. «Як правильно жити, щоб не хворіти».
4. «Загартовуємось разом».
5. «Здоров'я гарненьке – від батька і неньки».
6. «За режимом хто слідкує, той здоров'я не марнує».
7. «Наші вчинки і слова впливають на здоров'я».

При цьому усі модулі компонувалися з однакових блоків:

- Просвітницькі заходи для батьків.
- Самостійна освітня діяльність батьків.
- Взаємодія батьків і дітей.
- Самостійна діяльність дітей.
- Діагностичний модуль.

Очікувані результати роботи, отримані за допомогою цієї педагогічної технології, закладають основу здорового способу життя старших дошкільників.

Впровадження експериментальної технології розпочалося з цілеспрямованої роботи з педагогами. Було проведено тематичну педагогічну раду на тему «Формування основ здорового способу життя дитини як пріоритетне завдання дошкільної освіти в Україні», семінар-практикум і круглий стіл з обміну досвідом щодо особливостей і проблем змістово-технологічного забезпечення формування здорового способу життя старшого дошкільника.

Після цих заходів педагоги були готові використовувати активні методи взаємодії з батьками, такі як тренінги, семінари-практикуми, індивідуальні

консультації, виконання практичних завдань, розроблення проєктів, читання художньої літератури та інтерактивні методи, такі як «мозковий штурм», міні-лекції, «мікрофон», робота в малих групах, робота в парах, індивідуальна робота тощо.

Кожен модуль мав випереджальне навчання батьків на першому етапі діяльності. Вони хотіли знайти способи, за допомогою яких батьки можуть підтримувати здорову особистість своєї дитини за допомогою когнітивних, мотиваційних і діяльнісних елементів своєї педагогічної практики.

Просвітницька робота вихователів експериментальних груп за допомогою представленої технології спрямовувалася на розширення та поглиблення знань членів родин про те, як діти ознайомлюються з будовою тіла людини, збільшуючи обсяг інформації, яку діти дошкільного віку можуть отримати. Батьки були інформовані про те, що діти старшого дошкільного віку повинні отримати гігієнічні навички та мотивувати їх дотримуватися правил особистої гігієни. Одним із найважливіших завдань педагогів, які брали участь у нашому експерименті, було переконати дітей у тому, що здоров'я є найвищою життєвою цінністю людини, що вони повинні піклуватися про нього та зміцнювати його власними зусиллями, а також пропагувати здоровий спосіб життя в родині. Педагоги розкривали батькам роль загартування у зміцненні здоров'я, давали дітям знання про корисні речовини води, сонця та повітря, а також про те, як вони загартовують організм людини. Вони також спонукали батьків навчати дітей самостійно проводити загартувальні процедури; обґрунтували важливість спільної діяльності дорослих і дітей у підтримці здоров'я наступного покоління. Крім того, педагоги повідомили батькам про те, наскільки важливо створити позитивний психологічний мікроклімат у родині та про те, наскільки важливо, щоб дорослі проявляли любов до своїх дітей. Вони також розповіли батькам про те, яким чином можна навчити дітей цінувати режим дня та його важливість для здоров'я. Педагоги спонукали батьків ознайомити дітей із продуктами харчування, які корисні для здоров'я,

удосконалити в них навички культури споживання їжі, виховувати бажання піклуватися про власне здоров'я, бути охайними, дисциплінованими та уміти планувати свій час, а також заохочували навчати дітей культура спілкування, правил ввічливої поведінки.

У Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» зазначено, про «актуальність активізації та урізноманітнення форм взаємодії з батьками, осучаснення наочних та інформаційних матеріалів»[9, с. 332], спираючись на висновки, зроблені в підрозділі 1. 2 («доцільним є використання різних форм взаємодії з родиною: індивідуальні форми – це бесіди, консультації, доручення батькам тощо; консультації, групові та загальні збори, конференції, виставки, лекції, гуртки; оформляються інформаційні і тематичні стенди, фотомонтажі; вечори запитань і відповідей, зустрічі за круглим столом тощо»).

На основі аналізу зазначеного вище ми вважаємо, що впровадження активних форм взаємодії з батьками, таких як семінари-практикуми, тренінги, індивідуальні консультації та конференції з обміну досвідом, сприяло підвищенню ефективності просвітницької роботи з сім'ями. Основним завданням тренінгу в нашій педагогічній технології є підвищення свідомості батьків щодо здоров'я своєї дитини, покращення їхнього розуміння охорони, збереження та зміцнення здоров'я дитини, способів їх навчання та спонукати їх до співпраці з дитиною в цьому напрямку. Він базувався на використанні сучасних інтерактивних методів, таких як «мозковий штурм», міні-лекція, «мікрофон», робота в малих групах, робота в парах, робота в групах тощо. У нашій педагогічній технології батьківський тренінг розглядається як особливий систематичний спосіб взаємодії з батьками. У зв'язку з тим, що батьки є найближчим оточенням дитини, зміни в поведінці та способі життя батьків безпосередньо впливають на життєвий досвід дитини.

Семінар-практикум про педагогічну технологію формування здорової особистості дитини 6-го року життя передбачав, що крім того, щоб педагоги

отримали знання та уявлення про проблеми, які розкривалися в дидактичних модулях, батьки мали виконати завдання, пов'язані з темою. Батьки мали підготувати виступи, повідомлення, дібрати загадки та прислів'я, проаналізувати ситуацію та прокоментувати поведінку своїх дітей. Батьки були зацікавлені в отриманні нових знань, розвитку навичок самоосвіти та позитивному ставленні до власного здоров'я завдяки участі в семінарах-практикумах і завданнях для самостійної підготовки.

Індивідуальні консультації були спрямовані на те, щоб надати батькам знання щодо проблем, які їм були важливими під час процесу опрацювання модулів. Вони сприяли підвищенню їхньої активності та зацікавленості у самоосвіті.

На нашу думку, конференція з обміну досвідом цінна тим, що продемонструвала досвід, який сім'ї набули під час формування здорової особистості дитини. Виставка науково-публіцистичної літератури, яку батьки могли використовувати для ознайомлення дітей з певними темами, була корисною для учасників. Виступи членів родин були цікавими, і після них було активне обговорення отриманої інформації.

На другому етапі роботи за модулем, на нашу думку, батьки повинні були брати участь у самостійних освітніх заходах, які включали виконання практичних завдань і читання педагогічної літератури. Зокрема, самостійна освітня діяльність розширила уявлення батьків щодо літератури, яка стосується дошкільної освіти. Ця діяльність також навчила їх знаходити необхідний матеріал у професійних педагогічних виданнях, розуміти його зміст і використовувати його, коли це потрібно. Вихователі намагалися переконати батьків читати професійні педагогічні журнали. Перед цим вони склали список рекомендованих статей із посиланнями на першоджерела, які батьки повинні прочитати під час роботи над конкретним дидактичним модулем. Цей вид діяльності дав батькам основу для виконання педагогами практичних завдань, таких як: складання списку питань для розмови з дитиною; вибір ситуацій,

пов'язаних із темою модуля; створення вправ для занять з дитиною; збір наочних матеріалів для дидактичних ігор, запропонованих вихователем з певної теми; створення сторінки в «Книзі мудрості» відповідно до теми; збір афоризмів, які дошкільники повинні знати тощо.

На третьому етапі роботи за модулем було корисно активізувати взаємодію між батьками та дітьми. Бесіди батьків з дитиною, виконання практичних завдань, розробка проекту за темою модуля та читання художньої літератури забезпечили ефективність цього процесу. Розглянемо добір методів.

Бесіда (питання для бесіди за темою модуля були підготовлені батьками). У процесі бесіди дошкільники покращили свої знання та усвідомлення отриманої інформації. Батьки заохочували дітей ділитися своїми думками щодо теми модуля та своїми враженнями від спілкування.

Практичні завдання. На нашу думку, найефективнішим способом закріплення отриманих знань є впровадження їх у життя. Отже, у кожному модулі батьки та діти виконували практичні завдання, спрямовані на те, щоб дотримуватися здорового способу життя. Вони були розділені на різні модулі (наприклад, гімнастика вранці та гімнастика після пробудження). Участь батьків у заходах, які проводили діти, позитивно вплинула на їхню активність. Ми визнали, що складання віршів про користь ранкової гімнастики та спільне її виконання були дуже корисними.

Дидактичні ігри. Цей метод допоміг діткам навчитися техніці виконання певних завдань і закріпити правила поведінки з іншими людьми. Заняття з дитиною включали різні дидактичні ігри, завдання та наочний матеріал, який був підготовлений батьками. Одним із таких прикладів є «Магазин». Завдання: запропонувати дитині-продавцю прорекламувати засоби індивідуальної гігієни, пояснивши їхнє призначення та використання.

Складання казки. Ми вважаємо, що складання разом із дитиною казки про теми кожного модуля є ефективним способом закріплення знань для дітей. Це

були історії про засоби гігієни, такі як зубна щітка, паста, гребінець, мочалка, мило та рушник, а також про режим дня та природні засоби загартування.

Виготовлення разом із дитиною інструментів для вправ щодо запобігання плоскостопості з підручних матеріалів, таких як ребриста дошка, канат, палиця, каміння, каштани, пісок у ящиках тощо. Ми виявили, що цей вид діяльності сприяв розвитку креативних здібностей як дитини, так і дорослого, а також надавав дітям розуміння як робити вправи з виготовленим обладнанням.

Розповідь дорослих щодо теми модуля. Результати нашого дослідження показують, що використання цієї стратегії сприяло формуванню в дитини загального розуміння теми дослідження.

У процесі розробки проекту за темою модуля ми виявили, що стосунки між батьками та дітьми покращилися, коли вони брали участь у творчо-пізнавальній діяльності разом. Робота за проектом відбувалася під нашим керівництвом за таким алгоритмом:

Визначення назви проекту.

Постановка мети проекту.

Обговорення виду проекту (сімейний, груповий).

Визначення часу роботи над проектом (2 тижні).

Опис послідовності ходу роботи над проектом, що включав:

Перший етап. Постановка проблеми.

1. Бесіда.

2. Мотивація діяльності за проектом.

Другий етап. Підготовчий.

1. Обговорення проблеми проекту.

2. Розробка плану діяльності за темою проекту.

Третій етап. Робота над проектом.

Спільна пошуково-дослідницька діяльність батьків і дітей (експериментальна, мовленнєва, творча, ігрова, аналітична тощо)

Самостійна пошуково-дослідницька діяльність дитини

Четвертий крок. Представлення проекту.

Читання дітям художньої літератури. Старші дошкільники люблять розглядати літературу та слухати, коли дорослі читають її. Читання літературних творів за темою модуля викликало в дітей переживання, які сприяли усвідомленню отриманої інформації.

Самостійна діяльність дітей. Образотворча діяльність. Діти яскраво відображали в малюнках, ліпленні, аплікації тощо свої враження від теми модуля, передавали емоційне ставлення до неї. У роботах вихованців певною мірою простежувалася динаміка сформованості здорової особистості дошкільників, зміцнення мотивації щодо здоров'ятворчої діяльності.

Рухова діяльність. Результати дослідження довели, що під час рухової діяльності також відбувалося збагачення знань дітей про здоров'я, особливості, можливості й потреби власного організму, формувалися уявлення про взаємозв'язок, що існує між природою і людиною, руховою активністю й самопочуттям дитини.

Мовленнєва діяльність. За допомогою спілкування діти ділилися з іншими своїми почуттями, думками, коментували власні дії. Вони аналізували знання про себе й оточуючих, виконуючи такі мовленнєві завдання: складання загадок про органи і частини тіла людини; опис зовнішності членів родини; переказ творів, прочитаних дорослими, тощо.

Ігрова діяльність. У старшому дошкільному віці відбувається активний розвиток ігрової діяльності. Ми мали змогу спостерігати, як у грі діти невимушено засвоювали важливі життєві поняття, систему знань про довкілля та самих себе. В іграх формувалися такі важливі особистісні якості як відповідальність, людяність, емпатія тощо. У сюжетно-рольових іграх закріплювалася інформація, отримана під час вивчення різних тем модулів. Наприклад, тема «Сім'я» привернула увагу дітей до того, наскільки члени сім'ї схожі між собою за кольором очей, волоссям, формою носа та вух тощо. Тема «Лікарня» привернула увагу дітей до повторення назв зовнішніх і внутрішніх

органів людини під час гри. «Ательє» (вихованці повторювали назви частин тіла, розігруючи історії).

Трудова діяльність. Трудова діяльність має значний вплив на здорову особистість дошкільника, тому використовувалися такі види праці: самообслуговування (спонукали дитину досліджувати органи тіла, які беруть участь у процесах самообслуговування, таких як одягання та прийом їжі); господарсько-побутова (спонукали дитину вивчати, за допомогою яких органів тіла можна визначити, чи чисті чи брудні меблі, одяг, іграшки тощо).

Дослідницька діяльність. Ми зосередилися на дослідницькій діяльності, щоб зацікавити дитину темою модуля. Вона навчилася спостерігати, проявляти себе як дослідник і експериментатор, самостійно виконуючи такі дії: визначала колір очей членів родини, у кого колір очей був однаковим; робила відбитки шкіри пальців рук і порівнювала їх з відбитками членів родини; досліджувала функції носа; досліджувала вуха тварин, які мають форму, подібну до вуха людини; перевіряла слух у дітей; визначала пульс.

Діагностичний модуль. Нами було проведено опитування батьків, щоб дізнатися, що вони думають про такі речі, як семінар-практикум, індивідуальні консультації, самостійне вивчення фахової літератури, виконання практичних завдань, бесіди з дітьми, практичні заняття з дітьми тощо. Це було зроблено з метою визначення ступеня засвоєння отриманої інформації. Після завершення модуля дітям ставили запитання, які включали всі теми, які вивчалися. У нашому дослідженні учасники освітньої діяльності (педагоги, батьки та діти) показали високий, достатній, середній або низький рівень сформованості здорової особистості дошкільника та педагогічної культури батьків щодо формування здорової особистості дитини.

2.3 Аналіз результатів дослідження

Дослідно-експериментальне апробування педагогічної технології формування здорового способу життя дітей старшого дошкільного віку

відбувалося у старших групах закладу дошкільної освіти №23 «Дубочок» м. Луцька.

У нашій дослідницькій роботі ми дійшли висновку, що педагогічна технологія включає визначення цілей, розробку та реалізацію проекту освітнього процесу за допомогою спеціально визначеного інструментарію та досягнення запланованих результатів.

У процесі взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї педагогічні технології сприяють здоровому способу життя дитини: сім'я несе відповідальність за виховання, розвиток, навчання та збереження здоров'я дитини; сучасні методи навчання дорослих мають формувати педагогічну культуру батьків; дружні стосунки батьків і дітей сприяють формуванню здорових особистостей; знання про те, як досягти успіху, є важливими для формування здорових особистостей.

У структурі технології формування здоровому способу життя дитини в дошкільному закладі та сім'ї є сім взаємопов'язаних дидактичних модулів: «Про будову тіла людини», «Чистота – запорука здоров'я», «Як правильно жити, щоб не хворіти», «Загартовуємось разом», «Здоров'я гарненьке – від батька і неньки», «За режимом хто слідкує, той здоров'я не марнує», «Наші вчинки і слова впливають на здоров'я».

Усі модулі складаються з блоків, які охоплюють навчання батьків, їхню самостійну освіту, взаємодію батьків і дітей, самостійну діяльність дітей і діагностику. Кожен із технологічних блоків має на меті створити розумові, мотиваційні та діяльнісні елементи здорової особистості дитини, а також педагогічну культуру батьків щодо виховання здорової особистості дошкільника.

Запуск експериментальної технології розпочався з цілеспрямованої роботи з педагогами. Було проведено тематичну педагогічну раду на тему «Формування здорового способу життя дитини як пріоритетне завдання дошкільної освіти в Україні», семінар-практикум і круглий стіл з обміну

досвідом щодо проблем змістово-технологічного забезпечення формування основ здорового способу життя старшого дошкільника.

Після даних заходів педагоги були готові використовувати різні активні методи взаємодії з батьками, такі як тренінги, семінари-практикуми, індивідуальні консультації, виконання практичних завдань, розробка проектів, читання художньої літератури та сучасні інтерактивні методи, такі як «мозковий штурм», міні-лекції, мікрофони, робота в групах, робота в парах, індивідуальна робота тощо. У процесі роботи з батьками були розглянуті такі теми: «Про будову тіла», «Як привчати дитину до чистоти», «Будьмо здорові», «Загартування — основа здоров'я», «Здоров'я дитини плекаймо в родині», «За режимом живемо кожну днину» та «Вчинки мають бути добрими». Під час семінарів-практикумів, індивідуальних консультацій і конференцій з обміну досвідом батьки ЕГ розширювали теоретичні знання про такі речі, як гігієнічні навички та їхнє значення для збереження здоров'я; як діти дізнаються про тіло людини та як їм запобігти хворобам і шкідливим звичкам; як загартовувати дітей; створювати позитивний мікроклімат у сім'ї та підтримувати любов до дитини; методи, які формують у дітей уявлення про режим дня, навички споживання їжі та організації свого часу; основи навчання дітей культурі спілкування, правил ввічливої поведінки, здатності розуміти почуття інших, а також виховувати в дітей потребу проявляти доброзичливість і інші гуманні почуття.

Наступним кроком впровадження технологій було забезпечення самостійної освітньої діяльності батьків. Це включало розробку спеціальної літератури для вчителів і виконання конкретних практичних завдань. Задача батьків полягала в тому, щоб підготувати бесіди з дітьми, вибрати наочні матеріали для ігор, скласти словник термінів, які дошкільники повинні знати про теми дидактичних модулів, створити конспект ранкової гімнастики з сюжетом, який закріплює назви частин тіла людини, обладнати куточок гігієни для дітей, вибрати вправи для розвитку м'язів стопи, щоб запобігти

плоскостопості, скласти список необхідних препаратів для домашньої аптечки, підготуватись до загартувальних процедур, матеріали для проведення дослідів із сонячними променями, водою та повітрям, скласти план вихідного дня, включаючи вправи для гімнастики для пробудження, вибрати рухливі ігри, педагогічні ситуації, які сприяють розвитку позитивних моральних якостей дитини.

Використання батьками та дітьми технологій для формування здорової особистості в дошкільному закладі включало наступне: батьки проводили бесіди з дітьми щодо тем, розглянутих у дидактичних модулях; діти брали участь у практичних діяльностях, таких як складання казок, наповнення аптечки ліками, аналіз ситуацій, обраних батьками з метою виховання позитивних моральних якостей тощо. розроблення проєктів та тем: «Чистота з давніх-давен», «За ліками – у зелену аптеку», «Загартування в традиціях українського народу», «Моя родина», «Добрі справи – всім на радість» та інші; читання для дітей творів художньої літератури відповідної тематики.

За допомогою аналізу змін, які відбулися в: організації діяльності працівників дошкільного навчального закладу щодо формування здорового способу життя у взаємодії з батьками; знання та навички батьків щодо формування здорового способу життя дошкільника, оцінювали ефективність впровадження формування здорового способу життя дитини у взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї.

Контрольний зріз показав, що впровадження технологій призвело до значних позитивних змін у діяльності дошкільного навчального закладу, а також до розвитку здорового способу життя дитини. На відміну від епізодичних заходів, щоб швидко вирішити цю проблему під час впровадження технологій, чітка, систематична робота спрямована на підтримку взаємодії батьків з дітьми та залучення їх до самостійних ігор, щоб допомогти їм сформувати здоровий спосіб життя.

За результатами формувального етапу експерименту виявлено істотні зміни у рівнях сформованості формування здорового способу життя дитини ЕГ (табл.2.1).

Таблиця 2.1
Розподіл дітей 6-го року життя
за рівнями сформованості здорової особистості

Рівні	КГ (35осіб)		Динаміка %	ЕГ (36 осіб)		Динаміка %
	До експер. %	Після експер. %		До експер. %	Після експер. %	
Високий	17,6	20,4	2,9	17,5	31,3	13,7
Достатній	26,2	29,7	3,5	26,3	43,9	17,6
Середній	39,3	37,7	-1,6	40,5	23,3	-17,2
Низький	16,9	12,1	-4,8	15,6	1,5	-14,1

Отже, враховуючи сказане вище, можна зробити наступні висновки:

- ми визначаємо педагогічну технологію, яка була розроблена для створення основ здорового способу життя старших дошкільників у процесі взаємодії закладу дошкільної освіти, як педагогічну систему, яка має такі структурні елементи, як цілі, зміст, процес і результативність;
- ми визначаємо педагогічні технології, які сприяють розвитку здорової особистості дитини старшого дошкільного віку в процесі взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї, як цілісний освітній процес;
- запропонована технологічна схема демонструє тісний зв'язок між формами, методами, прийомами та засобами, які використовуються під час опрацювання тем семи дидактичних модулів;
- зміст, закладений у технологічних блоках, спрямований на: цілеспрямовану підготовку батьків до формування здорового способу життя дошкільника; самостійну освітню діяльність батьків;

організацію взаємодії дорослих членів сім'ї з дитиною; самостійну діяльність дітей; діагностування досягнень учасників освітнього процесу після опрацювання кожного дидактичного модуля;

- педагогічні технології, спрямовані на формування здорової особистості дитини старшого дошкільного віку через взаємодію закладу дошкільної освіти та сім'ї, враховують когнітивні, мотиваційні та діяльнісні елементи педагогічної культури батьків, щоб допомогти дітям жити здоровим способом життя;
- характеристики педагогічної технології показують, що запропоновані форми, методи, прийоми та засоби реалізації освітніх завдань модулів є корисними, ґрунтовними та ефективними;
- оцінка змін у рівнях сформованості здорового способу життя та педагогічної культури батьків показала, що зміни в експериментальних групах були статистично достовірними, тоді як у контрольних групах вони були випадковими та недостовірними. Це вказує на те, що впровадження технологій, які сприяють формуванню здорового способу життя дитини в процесі взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї, сприяє збільшенню рівня сформованості здорового способу життя дошкільників ЕГ.

ВИСНОВКИ

У цій магістерській роботі розглянуто теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми формування основ здорового способу життя дитини старшого дошкільного віку у взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Це знайшло відображення в обґрунтуванні методології формування здорового способу життя та експериментальних перевірках її ефективності. Результати дослідження показали досягнення мети та вирішення задач, вони є підставою для таких висновків:

1. Вивчено розробленість проблеми формування способу життя дітей старшого дошкільного віку. Науковці дослідили широкий спектр проблем, пов'язаних із дотриманням здорового способу життя дошкільників, однак немає жодного цілісного наукового підходу, який допоможе створити основи здорового способу життя старших дошкільників, особливо щодо того, як дошкільний заклад і сім'я дослідників взаємодіють.

Уточнено науковий зміст основних груп досліджень. Зокрема:

Здоровий спосіб життя — це активна діяльність людей, спрямована на збереження та покращення свого здоров'я, зміну свого способу життя, оздоровлення, боротьбу зі шкідливими звичками та факторами ризику для здоров'я, подолання інших несприятливих способів життя та формування психологічної настанови щодо збереження, зміцнення та покращення власного здоров'я та здоров'я свого оточення.

Для досягнення здорового способу життя необхідно дотримуватися наступних основних принципів, які сприяють збереженню здоров'я:

- наявність особистісно-мотиваційної настанови на реалізацію своїх фізичних, інтелектуальних, соціальних і духовних можливостей і здібностей;
- орієнтація на здоров'я та здоровий спосіб життя;
- забезпечення фізичного удосконалення шляхом активної рухової діяльності;

- споживання здорового, збалансованого харчування;
- дотримання принципів гігієни (чистота тіла та думок, загартовування тіла та духу);
- встановлення психічної, моральної та духовної гармонії протягом життя;
- толерантне ставлення до інших людей;
- уникання шкідливих звичок, пристрастей і думок, включаючи алкоголізм, куріння, наркоманію, лінощі, переїдання, негативні емоції, негативне мислення та малорухливість.

2. Взаємодія – наше дослідження розглядатиме взаємодію як процес взаємного впливу, співпраці між закладом дошкільної освіти та сім'єю, що характеризується двосторонньою діяльністю, спрямованою на досягнення поставленої мети: розвиток, виховання та навчання дітей. Дослідження показують, що батьки, як основні вихователі, повинні знати основні методи та принципи гармонійного розвитку та виховання дітей дошкільного віку.

3. Доцільним є використання різних форм взаємодії з родиною. Індивідуальні форми включають бесіди, консультації, відвідування сімей, доручення батькам тощо; для групи батьків організуються загальні консультації, групові та загальні збори, конференції, виставки, лекції, гуртки; організуються інформаційні та тематичні стенди, фотографії; проводяться радіопередачі, вечори запитань і відповідей, зустрічі за круглим столом тощо. Ми вважаємо, що дошкільна наука і практика потребують створити нові інструменти взаємодії, які є педагогічними технологіями, які закладають основи здорового способу життя.

4. Зважаючи на вищесказане, ми розробили та запровадили технологію, спрямовану на формування здорового способу життя в закладах дошкільної освіти та сім'ї. Це комплексний підхід до оздоровлення, який базується на взаємодії всіх суб'єктів освіти та використанні сучасних методів організації навчання. Він спрямований на формування особистості дошкільників, які

сприймають здоров'я як найважливішу цінність і мають розуміння основ здоров'я та способів життя.

5. У сфері змісту технологія впровадження здорового способу життя в дошкільних закладах і взаємодії з сім'єю включає сім взаємопов'язаних дидактичних модулів. Ці модулі складаються з блоків, які охоплюють навчання батьків, їхню самостійну освіту, взаємодію батьків і дітей, самостійну діяльність дітей і діагностичні процедури.

6. Упровадження педагогічних технологій передбачає, перш за все, підвищення культури батьків щодо того, як вони навчають своїх дітей жити здоровим способом життя, впровадження спільних стратегій батьків і вихователів дошкільного навчального закладу щодо захисту, збереження та зміцнення здоров'я дітей і позиціонування його як найважливішу цінність.

7. За результатами дослідження доведено ефективність розробленої і впровадженої педагогічної технології. Діти з ЕГ мають високий рівень сформованості здорового способу життя на 13,7 %, достатній рівень на 17,6 %, а рівень низький на 14,1 %. У дітей з КГ помітні позитивні зміни. Результати впровадження нових педагогічних технологій є статистично достовірними, що підтверджується математичною статистикою.

8. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів вирішення проблеми. Питання, які вимагають подальшого дослідження, включають питання забезпечення наступності між закладом дошкільної освіти та школою, як працювати з керівництвом дошкільних навчальних закладів щодо здорового способу життя та інших питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко Т. Ф. Молода сім'я: умови виховання дитини : [наук.-метод. посіб.] / Т. Ф. Алексеєнко. – К. : Ексімерсервіс, 2014. – С. 48–50.
2. Андриющенко Т. К. Проектування особистісно зорієнтованої моделі валеологічної освіти в дошкільних навчальних закладах / Тетяна Костянтинівна Андриющенко // Імідж сучасного педагога. – 2018. – № 7–8. – С. 97–100.
3. Артемова Л. В. Соціалізація дитини в родині [Текст] / Любов Вікторівна Артемова // Дошкіл. виховання. – 2004. – № 3. – С. 3-5
4. Артемова Л. В. Театр і гра: вдома, у дитячому садку, в школі / Любов Вікторівна Артемова. – К. : Томіріс, 2002. – 292 с.
5. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»/ М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України ; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2016. – 430 с.
6. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні : [затв. рішенням Колегії М-ва освіти України та Президії Акад. пед. наук України] / розроб.: О. Л. Кононко, Л. Ю. Корміліцина; брали участь: А. М. Богуш, Е. С. Вільчковський [та ін.] // Дошкіл. виховання. – 2012. – № 1. – С. 6-19.
7. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 1 [Текст] / Іван Дмитрович Бех. – Чернівці : Бурек, 2015. – 840 с.
8. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 2 [Текст] / Іван Дмитрович Бех. – Чернівці : Бурек, 2015. – 640 с.
9. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання [Монографія] / Ганна Володимирівна Беленька. – К : Світич, 2016. – 304 с.

10. Беленька Г. В. Здоров'я дитини – від родини [Текст] / Ганна Володимирівна Беленька, Ольга Любомирівна Богініч, Марина Аркадіївна Машовець. – К : СПД Богданова М. А. – 2006. – 220 с.
11. Беленька Г. В. Нові часи й нові діти: сподівання людства [Текст] / Ганна Володимирівна Беленька // Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Сер. 17. Теорія і практика навчання та виховання : зб. наук. пр. – К : НПУ, 2005. – Вип. 2. – С. 25-30.
12. Богініч О. Л. Природа і рух : [посіб. для батьків дошкільнят та соціальних педагогів] / О. Л. Богініч, Г. В. Беленька ; заг. ред. С. Чередниченко. – К. : Кобза, 2013. – 192 с.
13. Богуш А. М. Оберіг : Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років [Текст] / Алла Михайлівна Богуш, Тамара Вікторівна Панасюк Ольга Петрівна Долинна та ін.. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 160 с.
14. Бойко А. М. Концептуальні основи особистісно-соціального виховання / А. М. Бойко // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні, 1992–2002. – Х. , 2012. – Ч. 1. – С. 116–133.
15. Бойко А. М. Бойченко Т. Як виростити дитину здоровою : посіб. [для батьків учнів молодшого шкільного віку] / Т. Бойченко, Н. Колотій, А. Царенко. – К. : Прем'єр-Медіа, 2011. – 204 с.
16. Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України / Тетяна Євгеніївна Бойченко // Основи здоров'я та фізична культура. – 2018. – № 11–12. – С. 6–7.
17. Веселка здоров'я : книга для читання дітям дошкільного віку : [хрестоматія] / уклад. Л. В. Лохвицька, Т. К. Андрющенко. – Т. : Мандрівець, 2007. – 268 с.
18. Вікіпедія: Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]: Індивідуальність, 2013. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Індивідуальність>. – Назва з екрана.

19. Вікіпедія: Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]: Особистість, 2013. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Особистість>. – Назва з екрана.
20. Витоки здоров'я дитини : [навч.-метод. посіб.] / Н. Ф. Денисенко, Л. В. Лиходід, С. В. Лупінович, А. Ф. Михайличенко. – Т. : Мандрівець, 2010. – 160 с.
21. Вільчковський Е. С. Фізичний розвиток і виховання: Педагогічне керівництво самостійною руховою діяльністю дітей / Едуард Станіславович Вільчковський // Дошкільне виховання. – 1991. – № 9. – С. 5–6.
22. Волков Л. В. Вікова періодизація тренувальних навантажень у багаторічній підготовці юних спортсменів / Леонід Волков // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 4. – С. 7–11.
23. Гончаренко А. М. Інноваційні технології у дошкільній освіті: нагальна потреба та готовність педагога до їх впровадження [Текст] / Алла Миколаївна Гончаренко // Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованості дошкільників: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 9-10 квітня 2015 року, м. Київ. – С. 122–125.
24. Гончаренко А. М. Граємося разом – з іграшками та без них / Алла Миколаївна Гончаренко [Текст] // Дошкільне виховання, 2014. – № 2. – С. 10–12.
25. Денисенко Н. Оздоровчі технології в освітньому процесі / Нінель Федорівна Денисенко // Дошкільне виховання. – 2004. – № 12. – С. 4–6.
26. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К. : Райдуга, 1994. – 15 с.
27. Державна програма «Діти України» // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 4. – С. 65–82.

28. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років [Текст] / наук. кер. проекту Віктора Олександровича Огнев'юка ; авт. кол. : Ганна Володимирівна Беленька, Ольга Любомирівна Богиніч, Наталія Іванівна Богданець-Білоskalенко та ін. – К : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
29. Дитина в дошкільні роки : програма розвитку, навчання та виховання дітей [Текст] / [А. М. Богуш, О. П. Амацьєва, О. М. Байєр та ін. ; наук. кер. К. Л. Крутій] ; Запоріж. облас. ін-т удоскон. вчителів, Каф. дошкіл. та почат. освіти [та ін.]. – Запоріжжя : ЛПДС, 2000. – 268 с.
30. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : [навч. посіб.] / Ілона Миколаївна Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
31. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : [монографія] / [А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш, С. М. Курінна, І. П. Печенко ; наук. ред. А. М. Богуш ; за заг. ред. Н. В. Гавриш]. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.
32. Дитина у сучасному соціопросторі : навчальний посібник [Текст] / Тамара Олександрівна Піроженко, Світлана Олексіївна Ладивір, Ірина Миколаївна Біла та ін. ; за ред. Т. О. Піроженко. – К – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 272 с.
33. Дошкільні навчальні заклади [Електронний ресурс]: публікація документів Державної служби статистики України. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/dz_u.html – Назва з екрана.
34. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / авт.-уклад. Н. П. Наволокова. – Х. : Вид. група «Основа», 2009. – 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).

35. Зайцева Л. І. Формування у старших дошкільників науково-практичного досвіду в сфері природно-предметного довкілля (теоретико-методичний аспект) [Монографія] / Лариса Іванівна Зайцева. – Мелітополь : Видавничий будинок ММД. – 2012. – 382 с.
36. Калуська Л. Валеологія в дитячому садку та вдома / Л. Калуська, Н. Щулькіна. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1999. – 56 с.
37. Коберник О. М. Управління виховним процесом у загальноосвітньому закладі : [монографія] / Олександр Миколайович Коберник. – К. : Наук. світ, 2003. – 230 с.
38. Ковбас Б. Родинна педагогіка: [у 3 т.]. – Т. 1 : Основи родинних взаємовідносин / Б. Ковбас, В. Костів. – Івано-Франківськ : Плай, 2002. – 228 с.
39. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : [наук.-метод. посіб.] / наук. ред. О. Л. Кононко. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
40. Кононко О.Л. Виховуємо здорову особистість / Олена Леонтіївна Кононко // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасне дошкільня: реалії та перспективи»], (Київ, 16 жовт. 2008 р.). – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – С. 16–20.
41. Конституція України : Основний Закон. – К. : Школа, 2002. – 48 с. – (Серія «Закони України»).
42. Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи : [монографія] / Тамара Володимирівна Кравченко. – К. : Фенікс, 2009. – 416 с.
43. Кузьменко В. Індивідуальний підхід: десять кроків / Віра Кузьменко // Дошкільне виховання. – 2006. – № 7. – С. 10–12.
44. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкільня : [навч. посібник] / Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. – 2-ге вид., доп. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 360 с.

45. Лохвицька Л. В. Дошкільникам про основи здоров'я : [навч.-метод. посіб.] / Л. В. Лохвицька, Т. К. Андрющенко. – [2-ге вид., оновл.]. – Т. : Мандрівець, 2008. – 192 с.
46. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись. Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками : посібник [Текст] / Ірина Олексіївна Луценко. – 2-ге вид., перероблене і доповнене. – К : Світич, 2013. – 206 с.
47. Люблінська Г. О. Дитяча психологія : [підручник] / Г. О. Люблінська. – К. : Вища шк., 1974. – 355 с.
48. Малятко : [програма виховання дітей дошкільного віку] / наук. ред. З. П. Плохій. – К. : Педагогічна думка, 1999. – 286 с.
49. Машовець М. А. Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку / Марина Анатоліївна Машовець. – К. : Логос, 2000. – 127 с.
50. Національна доктрина розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Дошкільне виховання. – 2002. – № 7. – С. 4–9.
51. Організація та зміст навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах : методич. лист М-ва освіти і науки України від 06.06.05 № 1/9-306 // Дошкільне виховання. – 2005. – № 7. – С. 3–6.
52. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі : інструктивно-методичні рекомендації : лист М-ва освіти і науки України від 27.08.04 № 1/9–438 // Дошкільне виховання. – 2004. – № 10. – С. 5–7.
53. Педагогічні системи, технології. Досвід. Практика : [довідник : у 2 ч.] / за ред. П. І. Матвієнка, С. Ф. Клепка, Н. І. Білик. – [2-е вид., переобл. і допов.]. – Полтава : ПОППО, 2007. – Ч. 1. (А–М). – 220 с.

54. Підготовка вихователів до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : [монографія] / Г. В. Беленька, З. Н. Борисова, М. А. Машовець [та ін.] ; ред. І. І. Загарницька ; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 310 с.
55. Підласий І. П. Практична педагогіка, або Три технології : інтерактивний підручн. [для педагогів ринкової системи освіти] / Іван Павлович Підласий. – К. : Слово, 2004. – 616 с.
56. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку : [навч.-метод. посіб.] / Тамара Олександрівна Піроженко. – Т. : Мандрівець, 2010. – 136 с.
57. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників : [метод. посіб.] / Зоя Павлівна Плохій. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2002. – 173 с.
58. Положення про дошкільний навчальний заклад : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 306 // Дошкільне виховання. – 2003. – № 5. – С. 3–6.
59. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. [Текст] / Тамара Іллівна Поніманська. – К. : Академвидав, 2006. – 456 с.
60. Постовий В. Г. Тенденції і пріоритети виховання дітей у сучасній сім'ї : [монографія] / Віктор Григорович Постовий. – К. : Ін-т проблем виховання АПН України, 2006. – 190 с.
61. Про дошкільну освіту : Закон України. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2001. – 56 с.
62. Про дошкільну освіту [Електронний ресурс] : Закон України: вводиться в дію Постановою ВР № 2628-III від 11.07.2001. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua-laws/show/2628-14> – Назва з екрана.

63. Про охорону дитинства : Закон України // Директор шк. – 2002. – № 8. – С. 7–10.
64. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт»// Палітра педагога. – 2010. – № 6. – С. 4–25.
65. Програма формування педагогічної культури батьків / за ред. В. Г. Постоного. – К. : ДЦССМ, 2003. – 108 с.
66. Родинна педагогіка : [навч.-метод. посіб.]. / А. А. Марушкевич, В. Г. Постовий, Т. Ф. Алексеєнко та ін. – К. : Парапан, 2012. – 216 с.
67. Роль сім'ї у формуванні здорового способу життя дітей та молоді : монографія / [О. О. Яременко, О. М. Балакірева, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, О. М. Денисюк] ; кер. авт. кол. О. О. Яременко. – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, Укр. ін-т соціолог. досліджень, 2014. – 196 с. – (Серія «Формування здорового способу життя молоді» : у 14 кн. – кн. 12).
68. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори : У 2-х кн. – Кн. 1 [Текст] / Софія Федорівна Русова / За ред. Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – К. : Либідь, 1997. – 278 с.
69. Савка В. І. Сім'я та соціум: проблеми взаємодії : [монографія] / В. І. Савка, Н. А. Уманець. – Львів : Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2008. – 177 с.
70. Савчин М. Динаміка мотивації відповідальної поведінки особистості / М. Савчин // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С. 39–49.
71. Сварковська Л. А. Особливості фізичного виховання дітей з порушенням зору / Ліна Андріївна Сварковська // Дитячий садок. – 2011. – № 14. – С. 6–7.
72. Семенова Н. І. Дослідження педагогічної культури батьків щодо формування здорової особистості в процесі взаємодії дошкільного навчального закладу й сім'ї / Наталія Іванівна Семенова // Наук.

- вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Серія «Педагогічні науки». – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – № 13. – С. 124–132.
73. Семенова Н. І. Взаємодія сім'ї та дошкільного закладу у вихованні дітей дошкільного віку / Наталія Іванівна Семенова // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасне дошкілля: реалії та перспективи»], (Київ, 16 жовт. 2008 р.). – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. – С. 106–108.
74. Система роботи з батьками : модель співпраці міського відділу освіти і навчальних закладів / упоряд. Т. Вороніна. – К. : Шкільний світ, 2008. – 128 с.
75. Система роботи з психофізичного розвитку дитини / авт.-упор. В. В. Єфремова. – Т. : Мандрівець, 2006. – 160 с.
76. Сім'я в умовах становлення незалежної України (1991–2003 роки) : Держ. доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2003 р. / ред. кол. : В. І. Довженко, А. А. Ноур, О. О. Яременко. – К. : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. – 254 с.
77. Сухарева Л. С. Піклуємось разом. Робота з батьками дошкільників / Лілія Станіславівна Сухарева. – Х. : Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2008. – 128 с.
78. Сухомлинський В. А. Серце віддаю дітям / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1977. – 382 с.
79. Терещенко О. Родинні збори в дитячому садку / Ольга Терещенко // Дошкільне виховання. – 2007. – № 2. – С. 18–20.
80. Тимофієва М. П. Психологія здоров'я / М. П. Тимофієва, О. В. Двіжона. – К. : Книга – XXI, 2009. – 296 с.
81. Українська психологічна термінологія: словник-довідник [Текст] / За ред. М.-Л. А. Чепи. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агенство», 2010. – 302 с.

82. Фізична культура – дошкільникам. Планування роботи за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку / [Л. А. Сварковська, О. О. Єршова, М. В. Галичина та ін.] ; наук. ред. та упоряд. Ліна Андріївна Сварковська. – К. : Мандрівець, 2009. – 144 с.
83. Формування здорового способу життя : навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації держ. службовців / [О. Яременко, О. Вакуленко, Л. Жаліло, Н. Комарова та ін.]. – К. : Укр. ін-т соціальних досліджень, 2000. – 232 с.
84. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність / Василь Васильович Химинець. – Ужгород : Інформ.-вид. центр ЗППО, 2007. – 364 с.
85. Щербакова К. Й. У сім'ї росте дитина / К. Й. Щербакова, Г. І. Григоренко. – К. : Освіта, 1995. – 240 с.
86. Юрочкіна С. О. Педагогічні засади валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Світлана Олександрівна Юрочкіна. – К., 1997. – 153 с.
87. Яковлева А. М. Сучасний тлумачний словник української мови / А. М. Яковлева, Т. М. Афонська. – Х. : Торсінг Плюс, 2006. – 672 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для вихователів

Блок 1. Наявність знань щодо змісту формування здорового способу життя в процесі організації взаємодії з батьками.

1. Чи можете Ви пояснити батькам сутність поняття „здоровий спосіб життя”?
2. Чи знаєте Ви, як забезпечують батьки режим для дітей у вихідні і святкові дні?
3. Чи знаєте Ви, які взаємини у дітей групи з членами родини?

Блок 2. Сформованість позитивної мотивації на формування здорового способу життя старшого дошкільника в процесі організації взаємодії з батьками.

4. Чи погоджуєтеся Ви з думкою, що процес формування здорового способу життя дитини має ґрунтуватися на взаємодії з родинами вихованців?
5. Чи прагнете Ви пояснювати батькам, щоб удома були створені умови для виконання дітьми гігієнічних процедур?
6. Чи вважаєте Ви, що батьки мають продовжувати вдома ті види загартування дітей, які впроваджуються в дошкільному навчальному закладі?

Блок 3. Стан організації діяльності з формування здорового способу життя в процесі організації взаємодії з батьками.

7. Чи розкрито в календарному плані питання взаємодії з батьками для формування здорового способу життя дитини?
8. Чи розроблено для батьків консультацію з проблеми ознайомлення дошкільників із будовою тіла?
9. Чи проводяться в групі заходи запобігання захворюванням вихованців спільно з родинами?

Додаток Б**Анкета для завідувачів і вихователів-методистів
дошкільних навчальних закладів**

Блок 1. Наявність знань щодо змісту формування здорового способу життя в процесі організації взаємодії з батьками.

1. Чи можете Ви пояснити батькам сутність поняття „здоровий спосіб життя”?
2. Чи знаєте Ви, як забезпечують батьки режим для дітей у вихідні і святкові дні?
3. Чи знаєте Ви, які взаємини у дітей групи з членами родини?

Блок 2. Сформованість позитивної мотивації на формування здорового способу життя старшого дошкільника в процесі організації взаємодії з батьками.

4. Чи погоджуєтеся Ви з думкою, що процес формування здорового способу життя дитини має ґрунтуватися на взаємодії з родинами вихованців?
5. Чи прагнете Ви пояснювати батькам, щоб удома були створені умови для виконання дітьми гігієнічних процедур?
6. Чи вважаєте Ви, що батьки мають продовжувати вдома ті види загартування дітей, які впроваджуються в дошкільному навчальному закладі?

Блок 3. Стан організації діяльності з формування здорового способу життя в процесі організації взаємодії з батьками.

7. Чи розкрито в календарному плані питання взаємодії з батьками для формування здорового способу життя дитини?
8. Чи розроблено для батьків консультацію з проблеми ознайомлення дошкільників із будовою тіла?
9. Чи проводяться в групі заходи запобігання захворюванням вихованців спільно з родинами?

Додаток В

Перелік запитань для бесіди з батьками

1. Як Ви розумієте поняття „здоровий спосіб життя”?
2. Про будову яких органів і систем організму доцільно розповідати дошкільнику?
3. Якими гігієнічними навичками має володіти дитина старшого дошкільного віку?
4. Яким лікувальним засобам Ви віддаєте перевагу, коли хворіє дитина?
5. Як правильно проводити загартування сонцем, повітрям, водою?
6. Чи знає Ваша дитина імена і по батькові близьких родичів старших поколінь?
7. Чи знаєте Ви, як організувати режим дня для старшого дошкільника?
8. Які стосунки з оточуючими у Вашої дитини?
9. Чи дотримується Ваша родина здорового способу життя?
10. Чи звертаєтесь Ви за додатковою інформацією щодо оздоровлення дітей до вихователів дошкільного навчального закладу?

Додаток Г

**Тематичний план занять з дорослими членами сімей вихованців
дошкільних навчальних закладів**

№ з/п	Місяць	Тема дидактичного модуля	Тема тренінгу
1	Жовтень	«Про будову тіла людини»	«Про будову тіла»
2	Листопад	«Чистота - запорука здоров'я»	«Як привчати дитину до чистоти»
3	Грудень	«Як правильно жити щоб не хворіти»	«Будьмо здорові»
4	Січень	«Загартовуємось разом»	«Загартування - основа здоров'я»
5	Лютий	«Здоров'я гарненьке від батька і неньки»	«Здоров'я дитини плекаймо в родині»
6	Березень	«За режимом хто слідкує, той здоров'я не марнує»	«За режимом живемо кожен днину»
7	Квітень	«Наші вчинки і слова впливають на здоров'я»	«Вчинки мають бути добрими»

Додаток Д

Орієнтовні форми роботи з родинами вихованців	
Стенди, настінні бюлетні, ширми	Інструкція про розклад, режим, інструкції, пам'ятки
Дорадчий комітет	Збір інформації, ідей від батьків, банку даних
Фестивальні вечори, зустрічі	Звітна робота студій, гуртків
День відкритих дверей	Навчально-виховні заходи для батьків, звіт про роботу колективу
Лекції, виставки, співбесіди, конференції	Ознайомлення із завданням змістом і методи родинного виховання
Консультації	Роз'яснення, інформування, допомога, порада з проблемних питань навчання і виховання (за запитом, за потребою)

Орієнтовні форми роботи з родинами вихованців	
Батьківські збори	Інформування батьків з певної проблеми з урахуванням вікових особливостей, запитів і потреб сімей. Мають теоретичну і практичну частини з обов'язковим веденням протоколів.
Педагогічний десант	Виступи педагогів з актуальними проблемами виховання дітей на місцях роботи батьків – виставки, концерти, випуск газет, бюлетенів і т.д.
Дерево роду	Зустрічі поколінь, народна педагогіка
Сімейне коло	Анкетування, індивідуальна допомога, практичний показ, зустрічі зі спеціалістами
Сімейний міст	Зустріч батьків з метою обміну досвідом виховання в сім'ї
Народна світлиця	Звертання до народних традицій, спільна діяльність педагогів, дітей, батьків, формування особистості дошкільника
День добрих (спільних) справ	Спільна трудова діяльність
Вечір великої сім'ї	Розважальна, концертна програма за участю родин
Альбоми-естафети	Досвід організації відпочинку
Дискусійний клуб	Розглядаються проблеми вихованні дошкільників, диспути
Клуб послідовників	Діляться досвідом батьків з певної проблеми, системи навчання і виховання визначних педагогів новаторів
Сімейна скринька	Аналіз пропозицій і запитів, добірка матеріалів на допомогу у їх вирішенні
Батьківський ринг, КВК	Розв'язання педагогічних ситуацій, поради на щодень, змагання з питань навчання і виховання
Батьківські посиденьки	Співпраця батьків дітей, вибір заняття, досягнення мети
Інтелектуальні шоу	Програми для спільної діяльності, педагогізації батьків, залучення до вирішення проблем, ознайомлення з педагогічними і психологічними поняттями
Родинні свята, тематичні ранки	Розважальна, навчально-виховна, творча програма для розвитку таланту батьків і дітей
Візити додому	Вивчення умов сімейного виховання
Паспарту, портфоліо	Інформація про досягнення, подяки, зберігання дитячих робіт